

Čtení o PROSETÍNĚ

SEŠIT č. 14

OBSAH:

- Starostové a významné osobnosti, výpis z obecní kroniky
- Paměti kantora Tomáše Jurena
- Šimsa Jan: Za Vítězslavem Gardavským
- Štěpánek Zdeněk: Vítá a Prosetín
- Procházka Jaromír: Polopravdy

Čtení o Prosetíně připravila komise při obecním úřadě ve složení Milena Šimsová, Květa Syrová, Miluše Prudká, Květa Kotlánová, Zdeněk Štěpánek, Vladimír Procházka a Jaroslav Fučík. Komise se setkala s podporou širokého okruhu občanů. Zvláštní poděkování zasluhuje zejména pan starosta Bartoň a paní Londrasová. Foto zapůjčili V. Procházka, M. Hlaváčková a K. Syrová

STAROSTOVÉ a VÝZNAMNÉ OSOBNOSTI

1. Štěrba Josef, č. 30.
2. Tomáš Kalda, 1851 - 1857 č. 7 (ak. 78)
3. Fučík, č. 9.
4. Matoušek František, č. 20.
5. Procházka Josef, č. 19. od. r. 1870 - 76
6. Bednář Tomáš, č. 32. " " 1876 - 79
7. Fučík František, č. 9. " " 1879 - 94
8. Límek Josef, č. 31. " " 1894 - 1901
9. Vostrejš František, č. 27. " " 1901 - 1907
10. Pelíšek Jan, č. d. 30. " " 1907 - 1915
11. Prudký František, č. 12. " " 1915 - 1919 *střídající rad*
12. Fridrich František, č. 38. " " 1919 - 1922
13. Kalda František, č. d. 1. " " 1922 - 1924
14. Vašíř Karel, č. d. 11. " " 1924 -

Prosetínští rodáci z doby toleranční:

Martin Juren, Řehoř Jakubec a Tomáš Juren.

Slíbila jsem hovořit o prosetínských rodácích z doby toleranční, tedy o lidech, kteří žili v tomto kraji zhruba před 250 lety. Proč? Co nás především zajímá, je přece naše přítomnost a co bude. Proč hovořit o minulosti a vytahovat z ní dávno zapomenuté děje?

Co je to vlastně minulost?

Zaujalo mne nedávno přirovnání: minulost je jako sen - je součástí našeho života, ať si na ni pamatujeme či nepamatujeme. Když se na ni rozpomínáme, nikdy vlastně nevíme, jak to přesně bylo, vidíme ji jako ve snu, některé rysy vystupují jasně, jiné jsou však matné a některé docela nezřetelné. Dotváříme si ji. Minulost potřebuje výklad - jako sen. Je v ní cosi tajemného, co nás poutá, zneklidňuje, hovoří k nám, vytváří náš život, aniž bychom věděli jak. Mluvíme o slavné minulosti, o minulosti, která nás povznáší, dává cenu našemu národu, kraji i místu, v němž žijeme. Ale víme dobře, že naše minulost byla i neslavná, je a byla předmětem sporů. Víme, že jí lze zneužít a také že ona sama se nemůže bránit, je stejně bezbranná proti zkreslení jako pravda - a přece je naše vše mocná, protože dává našemu životu směr a smysl.

My dnes potřebujeme najít smysl našeho života i směr, kterým máme jít. Myslím, že by nám v tom mohl pomoci příklad z života tří prosetínských rodáků: Martina Jurena, Řehoře Jakubce a Tomáše Jurena.

Martin Juren.

Vzpomínám, jak jsem před lety seděla s dětmi na lavičce proti pomníku a přisedl si k nám dědoušek Maršálků z čísla 22. Byl tehdy v Prosetíně nejstarší. Vyprávěl o tom, co bylo a mezi jiným řekl: "A ten Martin Juren žil sto let." Našemu Martinovi to utkvělo a po čase se mne zeptal, jestli je to pravda.

Martin Juren, o kterém budu mluvit, se narodil v roce 1725 a zemřel 1784. Sto let tedy nežil, ale máme záznam o jeho otci, Martinovi Jurenovi, který se narodil v roce 1696 a žil se svou rodinou ve stavení, které bylo zbudováno na místě třicetiletou válkou zrušené prosetínské tvrze. Měl syna Martina Jurena, který se narodil v roce 1751 a v době po vydání tolerančního patentu napsal

o začátcích sboru tři dopisy svému bratrovi, které se zachovaly v prosetínském sborovém archivu, vedl účty a všechna obtížná jednání o udržení sboru. Tito tři Martinové Jurenové žili v Prosetíně více než sto let.

O tom prosěšřdním Martinovi Jurenovi se nám zachoval vzácný doklad v udání olešnického faráře, které poslal 27. srpna 1781 na konsistoř. Vyšetřovalo se tehdy (před vydáním toleračního patentu) jak to, že se prosetínští opovážili se sejít v prosetínském kostele (t.j. v horním) a tam zpívat své zpěvy, ačkoli věděli, že podobná shromáždění, zvláště v době katolických bohoslužeb v Olešnici jsou zakázána a že dosud nebylo povoleno veřejné vykonávání náboženství.

"Doma zůstat, to by prošlo, ale sejít se v kostele a provádět veřejné vykonávání vašeho náboženství, to nikdo nepochválí, protože jste jednali proti zákazu a na to oni odpověděli, že myslili, že d... ře dělají! Potom jiný z nich, jménem Martin Juren takto mluvil: Pane faráři, já se přiznávám a říkám zjevně, že my všichni, cokoli jsme dosud dělali, že jsme dělali jen pro formu, abychom vypadali, že jsme katolíci a že to byla pouhá přetvářka, protože již dlouhý čas jsme byli vždy těmi, za něž se nyní prohlašujeme. Jiný přidal: já se přiznávám, že jsem pro zdání nosil růženec, ale že jsem se jej v životě nemodlil. Zmíněný Martin Juren nejvíc litoval svých knih, které, když tam byli misionáři nejprve sice zapřel, že je má, potom však ze strachu před trestem, jímž mu bylo pohroženo, vydal, že by je chtěl nyní zpět. Když jsem mu ale řekl, že již dříve byly spáleny, přestal. Dále říkal právě zmíněný Juren:... Bylo by mi velmi bolestné, kdyby po tolikere námaze a práci při stavbě kostela (t.j. horního) se mi nedopřálo, abych u něho mohl odpočívat. Na to jsem odpověděl: jestliže v obcování církve římské katolické vytrváte, nikdo vás z kostela a hřbitova nevyloučí, jestliže však nyní o své újmě se od věřících oddělujete, setrváte-li v bludu až do konce, připište si to sami sobě, budete-li zbaveni na tomto svatém místě odpočinku.

Konečně si přáli ode mne, abych jim přece zanechal klíče od kostela, aby aspoň v den nedělní a sváteční mohli v kostele zpívat a modlit se. Odpověděl jsem: již jsem vám řekl, že až dosud nebylo povoleno veřejné vykonávání vašeho náboženství, nýbrž zakázáno ... Po takové a podobné rozmluvě vedené ve vší dobrotě a mírnosti, jsme se navzájem dozešli, když jsem je byl napomenul, aby se chovali pokojně. Nedbajíce však na to, oni znova v neděli v obvyklou hodinu služeb božích (rozuměj v Olešnici) měli své shromáždění na hřbitově

v Prosetíně a vykonávali své náboženské cvičení, k čemuž přišli i mnozí z jiných vsí, zvláště z Louky."

Martin Juren podle zprávy olešnického faráře vystupoval jako mluvčí ostatních (k tomu musel mít určitou kuráž) a přece to byl člověk mírný. Trápil se tím, že žije v přetvářce, při vizitaci pod pohrůžkou odevzdal knihy, ale nyní se otevřeně přiznal ke svému přesvědčení. V kostele, který stavěl vlastníma rukama se chtěl spolu s ostatními shromažďovat a Bohu zpívat. Tato první veřejná shromáždění evangelíků z Prosetína a okolí se konala 10. a 17. srpna 1781 - před vydáním tolerančního patentu.

Po vydání tolerančního patentu podle zápisu v obecní kronice Martin Juren pronesl řeč pod dobaň a po jeho řeči se celá obec přihlásila k helvetskému vyznání. Podle další zprávy olešnického faráře se už 12. listopadu 1781 vědělo, že ve vesnicích, které patřily k prosetínskému filiálnímu kostelu odstupuje 101 rodin. Sto přihlášených rodin mělo právo žádat vlastní modlitebnu. 28. prosince zasedala na kunštátském zámku komise a konal se první úřední soupis. 4. ledna 1782 bylo prosetínským na vrchnostenském pozemku vyměřeno místo ke stavbě modlitebny - u dubu, pod nímž Martin Juren získal prosetínské sousedy k myšlence, aby se přihlásili k víře svých otců. V dopise o tom napsal: " Dostali jsme svobodu náboženství. Buď Pán Bůh pochválen. Podle Českých bratří v lámání chleba a kalicha Páně. Celá dědina v jedno."

Martinovi Jurenovi tedy nešlo jen o to, aby on sám a jeho rodina nemuseli nadále žít v přetvářce. Šlo mu o obec. Čím bude obec žít - duchovně žít. "Buď jméno Boží pochváleno, radostnou novinu Tobě oznamovat budem stran náboženství co sme od Všemohoucího Pána Hoha žádali, taky jsme od Jasnosti císařské obdrželi, že můžeme podle svého svědomí Bohu sloužit a Slovo Boží dvakrát za den slyšet." My všichni, celá obec.

Víc zpráv o Martinovi Jurenovi nemáme. A přece nám může být příkladem člověka věrného a vážícího si tradicí, ve kterých vyrostl, toužícího byt pochován spolu se svými předky na téže hřbitově, milujícího knihy, které zdědil. Byl to člověk zbožný. Každý člověk má žít podle svého svědomí, v pravdě, ne v přetvářce. Ve své zbožnosti byl opravdový. Narodil se a zemřel ve své obci a záleželo mu na tom, jak lidé v obci žijí, čím žijí. Nebyli všichni jako on, ale jemu na nich záleželo, tvořili obec, patřili k sobě.

Řehoř Jakubec

Narodil se v Prosetíně v roce 1726. Byl tedy vrstevníkem Martina Jurena, o němž jsem mluvila. V česky psaných záznamech je uváděn jako Řehoř Jakubec, v latinaky psaných dokumentech jako Georg - tedy Jiří a pod tímto jménem se o něm mluví v historických studiích. Živil se jako krejčí a byl prosetínským kantorem, to jest vedl náuku a při pohřbech zpěv a učil děti číst a psát. Zachoval se rukou psaný "Zpěvník Řehoře Jakubca. Písně všeobecné a pobožné ke cti a chvále Bohu pravému, a v trojsobách jedinému, jedné každé věrné duši k potěščí a též k jejímu spasení. 1767. - Písně pobožné Nového zákona Páně, totiž sepsané a sebrané z jiných mnohých písní nyní pospolu sepsané od Řehoře Jakubca, ten čas Rektora Prosetínského roku Páně MDCCXVII. S nimiž každá věrná duše v každý čas Božích chváliti ve všech potřebách svou zkormoucenou mysl obveseliti může.." V roce 1770 se odstěhoval do Olešnice, odkud pocházela jeho druhá manželka.

Tajní evangelíci v Olešnici žili jinak než evangelíci v Prosetíně. Především byli jen hrstkou mezi katolickými sousedy, měli v místě katolického faráře, kaplana a též šatlávu pro všechny, kteří se čímkoli provinili. Jako obyvatelé městečka a řemeslníci se však mohli volněji pohybovat po okolí. Využívali toho k nákupu a prodeji knih. Řehoř Jakubec byl pro knihy v Praze a v Litomyšli a v Olešnici měl jakýsi sklad knih. Pro tuto svou činnost byl vyslýchán i vězněn. Písně nejenom sebral a po vydání tolerančního patentu v r. 1783 vydal zřejmě svým nákladem Žaltář, ale písně sám skládal - byl tedy básníkem.

Evangelíci z Olešnice a okolí, tedy i z Prosetína chodili tajně, bez patřičného povolení na bohoslužby do Prešpurku - Bratislavy. Po cestě se na noc stavovali v Nosislavi - zřejmě věděli, ke kterým rodinám se mohou bez obav z udání uchýlit. Při těchto cestách se dozvěděli o evangelících na Valašsku, kteří se veřejně začali přiznávat ke svému náboženskému přesvědčení i o svobodách, t.j. právech, které mají evangelíci v Uhrách (v nynějším Slovensku a Maďarsku). Řehoř Jakubec se podílel na petici nosislavských, v níž žádali císaře v květnu 1781 o náboženskou svobodu. Byla jim vrácena roztrhána. Ale to olešnické neodradilo. Začali usilovat o svobodu pro své náboženské přesvědčení s nebyvalou rozhodností i nadějí, že se jim to podaří.

V letáku, který jako dosvědčující materiál posílal kunštátský vrchní brněnskému guberniu se vyzývali lidé, aby se hlásili ke svému náboženskému přesvědčení. Svobodu jim vrchnost násilně odňala a nebude jim ji sama od sebe vracet - musejí se sami o to přičinit.

V tomto jednání nebyl Řehoř Jakubec sám, byla jich celá řada, kteří byli vyslýcháni a vězněni na Kunštátě, byli posláni k výslechu do Brna a bylo jim hroženo nejtvrdějšími tresty nucených prací a vystěhováním. Řehoř Jakubec však s nebývalou rozhodností v jednání dál a dál pokračoval. Ohradil se proti tomu, když ho místní lidé nazvali darebákem. Jiní si ho vážili tak, že ho nazývali biskupem, nebo biskupcem. Stal se vůdcem evangelíků v celém kraji. Z pověření ostatních se v září 1781 vypravil do Vídně, kde mu právník Samuel Nagy z Uher přeložil do latině petici a zřejmě i zprostředkoval u císaře přijetí. Tato Jakubcova petice byla císaři Josef II. posledním podnětem k vydání tolerančního patentu 13. října 1781.

Josef II. jako osvícený panovník vydal už před tolerančním patentem celou řadu nařízení, v nichž rušil dřívější pronásledování lidí jiného náboženského přesvědčení, právo zabavovat knihy a pod. ale všechna tato předchozí nařízení vycházela z císařova přesvědčení, že náboženské vyznání je soukromou věcí jednotlivce. Shromáždění v Prosetíně v srpnu 1781, rozhodnost, s jakou se evangelíci na Vysočině začali domáhat svých práv a nakonec Jakubcova petice a rozhovor s ním přiměla císaře, že v Tolerančním patentu uznal právo "veřejného vykonávání náboženství". Byly stanoveny podmínky k ustavení jednotlivých sborů a staveb modliteben.

Patent vyvolal v dvorských kruzích veliké rozčilení a snahu jeho platnost zrušit. To se jim sice nepodařilo, ale všechna následná prováděcí nařízení znesnadňovala přihlašování evangelíků, takže nepovolovala se stavby dalších modliteben pro far. Nejhorší bylo nařízení, že všichni, kteří se přehlásili k evangelíkům, musí nadále platit všechny poplatky katolickému faráři jako dosud.

Řehoř Jakubec si okamžitě spočítal, jak neúnosně těžké je toto finanční zatížení pro chudé lidi, kteří tvořili jádro sborů. Spojil se s duchovním (učitelem, se tehdy říkalo) z Veselí a začali velmi složité jednání o zrušení platů katolickému faráři. S veseláky byl kvůli tomu, pokud víme, třikrát ve Vídni, radil se se Samuelem Nagyem a navázal styky s prešpurským-bratislavským právníkem Talfym. Z Vídně si přinesli patent o zrušení křestní štóly. Věřili, že je to první krok k zrušení všech dávek katolickým farám.

Rozmnožili je a rozdali mezi své lidi. Ukázalo se však, že patent byl vydán pouze pro dolnorakouské země. Řehoř Jakubec byl žalován "jako původce všech zlostí v tamnější krajině". Neodradilo ho to. Dosáhl toho, že 26. srpna 1783 byla podána žádost všech moravských evangelíků císaři Josefu II o zrušení platů katolickým farám.

22. září byla žádost moravským gubernií zamítnuta. Veselský Elek byl pohnán do Jihlavy před soud. V zápětí na to požádal o povolení zajet z rodinných důvodů do Uher a už se do Veselí nevrátil. Zřejmě ze strachu před úřady ujel.

V téže roce zamítly úřady žádost olešnických o postavení modlitebny pro jejich malý počet a chudobu. Po roce znova. Až v roce 1786 bylo povoleno postavit v Olešnici kostel a faru, která měla být společná pro evangelíky v Olešnici, Prosetíně a Rovečíně. Jejich kostely se měly stát filiálními. Prosetínští a rovečínští odmítli olešnickým přispět na stavbu fary, ale olešničtí nezačali stavět ani kostel!

V téže roce, 23. listopadu 1786 zemřel náhle Řehoř Jakubec. Podle matričního záznamu ho pochovával "lid". Zemřel v době, kdy evangelíci v kraji měli sice postaveny tři kostely - v Prosetíně, ve Veselí a v Rovečíně - ale žádný z těchto sborů neměl svého duchovního. Prostínský duchovní - učitel, jak se říkalo - který tam působil od vlnoc 1782 se v létě 1786 odtud odstěhoval, protože neměl kde bydlet. Z prostínské školy, kde bydlel, ho vrchnost vystěhovala a nastěhovala tam katolického faráře a stavbu fary prosetínským nepovolila.

Řehoř Jakubec zemřel v naprosté chudobě a možná si i zoufal nad neúspěšností svého života a jednání. Jeho zápisky jsou známe z neúplných opisů, ztratily se zřejmě nedávno. Pan farář Klapuš v obšírném článku, uveřejněném v jubilejním roce 1981 v Křesťanské revui vypsál, co se o Řehoři Jakubcovi ví. Otiskl tam i překlad pozoruhodné Jakubcovy petice. Je však třeba vyzdvihnout jedinečnost života a úsilí tohoto pozoruhodného olešnického předáka, rodem z Prosetína. Jeho rozhled a vědomí, že lidé potřebují nejen svobodu, ale i první jistotu a ochranu. Jeho odvahu jednat na nejvyšších místech. Jeho spojení s evangelíky v Uhřích, ale též v Prusku! To, po čem po letech volala M. T. G. Masaryk - je nám třeba světovosti! - bylo u Řehoře Jakubce!

Tomáš Juren

se narodil v Prosetíně roku 1750. Byl synovcem Martina Jurena, o němž jsem mluvila a bratrancem Martina Jurena nejmladšího. Naučil se číst a psát, ale též počtům a muzice u Řehoře Jakubce, k němuž byl ve třinácti letech dán "do učení řemesla krejčířského." V devatenácti letech se dostal za katolického kantora ke knězi Janu Linhartovi do dědiny Sulkovee. Jako kantor vedl a řídil zpěv, a také sám písně skládal. Své životní příběhy a sny vypsál v Pamětech, které čekají na úplné kritické vydání a které by se mohly stát podkladem dramatického zpracování - neboť život Tomáše Jurna bylo především jedno velké drama.

Mnohokrát byl zbit. Hezdá se, že by sám potyčky vyhledával. Podle vlastních slov byl především "milovník starobylého náboženství evangelicko-milo-bratrského, podle konfesí někdy bejvalé Jednoty bratrské." Celý život především opisoval, vázal a shromažďoval knihy. Měl jich mnoho, podle vlastního soupisu 24 knih Jednoty bratrské a právě tolik rozličných knížek, např. Katechismus o zdraví Úvedení k umění početnímu, Krátké jednání o včeličkách, Slabikáře český, německý, polský, latinský. Hystoria o věrnosti manželské a j.

Nejcennější z nich bylo 1. vydání Labyrintu světa z roku 1651, vytištěné v polském Lešně. V této knize na prázdném listu je připsán krátký zápis o životě Komenského a pod ním Jurenův přípis:

"Tato kniha koupena jest od Karla Maršálka z Prosetína, ten čas kantora v Černovicích, byla jest za 9 krejcarů. Anno 1769 toho času, když jsem v Sulkovci katolickým kantorem zůstával. Kteroužto knihu bývalý tam v Sulkovci kněz Jan Linhart ode mne vypůjčil a oplatit mne ji nechtěl, až ale za osm let já jsem sobě zas ji od něho vypůjčil a jakožtou mou vlastní sobě zanechal."

Láska ke knihám (rozuměj v té době zapovězeným knihám) Tomáše Jurena přiváděla do velmi pohnutých situací: "Roku Páně 1773 čekalo mne s holema v noční chvíli deset rozlobených jonáků. Dostal jsem náhodou Manuálník do rukou, v kterémž sem k svému potěšení rád, však sám většinou v lese nebo někde v poli čítával." Pro čtení a opisování knih modliteb byl předvolán do Olešnice před misionáře a jiné kněze. "Tam mne examirovali a do arestu dali a mne poutem a řetězem na nohy spjali a k Tomášovi Procházkovi připjali a tam jeden tejdén nechali... A tu jsem já u kněží jejich víru a lásku ztratil, však ale předce mě tím jejich kantorem nechali. Já pak ale strachem předěšený a pro evangelické písmo přehnaný, polepšil sem se tak, jestli jsem čítával písmo svaté před tím, čítával sem potom zas..."

Ve svých 24 letech se oženil a [✓] též roce byl vypovězen z kantory a ze školy, kde bydlel. Byl by se rád usadil v Prosetíně, kde bylo osm prázdných chalup, ale nebylo mu to povoleno - kým? Vrchnost nebo rychtářem? Nevíme. Usadil se se ženou v Malém Ubušíně a živil se jak se dalo - krejčovstvím, vázáním a opisováním knih, muzikou, učil děti číst a psát. Několikrát se vydal za hranice pro knihy. Byl v Žitavě a v Prešpurku-Bratislavě, vždy bez povolení k takové cestě a "s velikým strechen". Ale vždy přinesl knížky.

"Roku Páně 1781 dne 2. ledna v neděli o třech hodinách po poledni přišel ke mně do mého kvartýru ze Sulkovce kněz Jan Linhart a mně své knihy, kterýchž jsem na kolika místech dost měl, pobrat chtěl. Kteréžto ten čas špatně poschovávány byly, jen toliko takto: v Kuchyni plná truhlice kněží, která na protřed kuchyně na zemi stála. Potom v posteli pod peřinami byly asi čtyři kusy. Iten na stropě ve spižírni mezi pecnami chleba jedna hrubá, psaná Pavla Jílka kniha, jak ohláb štorcem stál, tek mezi nimi stála. cšacčěsoy Na římsy všelijaké evangelické dosti kněžím ten čas odporné spisy a psané knihy byly." Líčení dramaticky pokračuje a končí: "Nic nenechal a neviděl a zase prázdný a na knihy hladový odejít pryč musel, a já sem dost knih měl."

O působení Tomáše Jurena v době po vydání Tolerančního patentu najdeme v jeho pamětech jen tento krátký zápis: "Roku Páně 1781 dne 21. října v neděli po poledni začal jsem v dědičně hlubokým v katolické kapli první evangelické náboženství křesťanské shromáždění."

Obširnější zprávu nám zanechal již zmíněný olešnický farář Jiří Jaich. "Před několika dny mi oznámil můj lokální kaplan sulkovecký, že v Hlubokém, v kapli se shromažďují nepravověřící ke konání svých bohoslužeb a to čím dále v hojnějším počtu, takže na svátek všech svatých nestačila kaple pojmut lidí a proto v den následující rozšířili atrium a následující neděli se napočítalo již téměř šest set zbíhajících se z různých panství. Vůdcem jejich a kazatelem je Tomáš Juren, který sedě u stolečku lidu předčítá a předzpěvuje... Dne 6. listopadu se stalo velké shluknutí v Polomi a Sulkovci. V Polomi všichni obyvatelé byli svoláni, aby na rozkaz se sepsali a tuto novou víru přijali a toto sepsání bylo také nahoře zmíněným Tomášem Jurenem provedeno přes odpor Josefa Jančíka, rychtáře a tří sedláků a kováře, kteří nedovolili, aby byli sepsánito však jest jisté, že od jistého času se velmi zmenšil počet lidí, navštěvujících naše bohoslužby a mimo to se

zjevně slyší, že nepravověřící v tomto okolí chtějí žádat nejen vlastního pastora svého náboženství, nýbrž aby byl jim dán i kostel Sulkovecký."

Sulkovecký kostel evangelíci nedostali, ani kapli v Hlubokém a tak se nakonec domluvili postavit si kostel ve Veselí. Tomáš Juren složil u lomnického rektora zkoušky jako ~~normální~~ učitel normální školy a v březnu 1784 byl kunštátským vrchním ustanoven helvetským kantorem ve Veselí. Do Veselí z počátku chodil ~~do~~ Malého Ubušina a první čas zastával i místo učitele - duchovního i kantora. Před ~~prvním~~ příchodem prvních kazatelů z Uher konal v celém širokém okolí i na Novoměstku pohřby. "Já pak, Boněvaďž jsem před tím býval katolickým kantorem a evangelický pořádek z knih a agend jsem také dobře povědomost měl, pohřby mrtvých evangelíků jsem konal a je do zahrad a na pola s velkým shromážděním lidu na kolika panstvích pochovával".

J.B. Čapek, náš největší znalec literatury doby toleranční Tomáše Jurena spolu s Jiřím Palackým, otcem Františka Palackého připomíná jako naše první evangelické učitele, kteří nad jiné vynikali nejen svou vlastní vzdělaností ale i tím, jak vzdělanost ve svém okolí šířili.

První neshody začaly, když do Veselí přišel první kazatel z Uher se svou rodinou a rodina Jurenova musela s nimi bydlet pohromadě. Po deseti letech byl Tomáš Juren po druhé zbaven místa učitele a střechy nad hlavou.

"Roku 1792 dne 24. máje bylo na mě od jistých jejich starších před školní radou rozličně žalováno. Byl jsem svrchu psaného dne z jejich helvetské služby od těch starších vypovězený a zavržený. A potom daleji zpívat v modlitebním domě se mně zapokvědělo.... I také mne mnozí bít a pohlavkovat chtěli... I také nectných jsou mně nadávali a svým podruhům, vyházet mne z fary jejich, rozkazovali. A lecjaká baba a dost mizerné děti i mnozí, které jsem číst naučil, abysme do horoucího pekla klídili, tak nám do očí mluvili. U vrchního nějakého Ebrharda mne obsolili a myslím i podmastili. Ten kdykoli sem k němu oč přišel, dycky mně jen zaptěných a vrtohlavých nadával. Nejináč se mnou zacházeli, jakoby nebeští anjelé byli a já tam mezi nima ďábel. Ó potvorníci potvorní i s vaším křesťanstvím a helvetstvím. A to je ta hlubina plná rozličného nekřesťanského šeredenství, o kterémž se mně před tím ve snách zdálo... V ten čas sem několik helvetských církví pruboval, abych se mezi ně dostat mohl, ale nikde sem se těm svatým nebo

jakým lidem nelíbil a nešikoval a ani hrubě sem o to nedbal, poněvadž sem špatné křesťanství mezi nimi tu i jinde, jen toliko jméno křesťanství bez milosrdenství poznal. A tak sem na samé pouhé milosrdenství Boží spolehna ...slyšený líbezný zpěv "Christe da nobis" často opakoval. Žalm 31, 1. "

Po tom, co veselítí vypověděli Tomáše Jurena z kantorského místa, musel se odstěhovat, ale neměl kam. Nakonec se uchýlil do Vítchova, ~~katskí~~ převážně katolické obce. Živil se vázáním a opisováním knih. Z dětí mu zůstal jediný ~~syn~~, Ignác, ostatní mu zemřely. Svými sousedy ctěn a vážen zemřel v roce 1827.

Ve svých Pamětech sešpal knihy, které měl. Kde jsou dnes? Napsal řadu písní a básní - byl tedy také básníkem. Známá je ta/, kterou vydal vlastním nákladem k počtě císaře Josefa II. po vydání tolerančního patentu. Léta Páně 1761 dne 27. října.

Žehnej Bůh slavného jména
císaře našeho Pána
buď mu sám štít a ochrana
za jeho vůli odměna,
by soudil lid v spravedlnosti
všecky své chudé v pravosti. Žalm 27,2

....

Ježto může každý zjevně
své náboženství veřejně
dle rozkazu vykonávat,
Pánu Bohu chválu vzdávat.

.....

Evangelíci veřejně
vyznali jsou víru zjevně
kdežto se před tím tajíce,
sto padesát let a více.

.....

Učinil jest Bůh proměnu,
budiž chvála Jeho jménu,
co Ferdinandus zakázal,
toho zas Josef rozkázal.

Obě vydaná tolerančního patentu byla složitě naprotažována, jak
žádné ústřední úřady hluboký náboženský odpor, jako řízení
když se udrževí, jako vědomí, jak se křesťanství přání klaví tak se přil
Sal

První léta po vydání Tolerančního patentu byla zřejmě nešťastnější dobou v životě Tomáše Jurena. "Jako hladový když nasycení dojde, jako dlouho nemocný když se uzdraví, jako vězeň, když se tížících pout zbaví", tak si připadal Tomáš Juren "byv volný ve svém náboženském přesvědčení jako pták v povětří."

Svou životní jistotu, zakotvení, nenašel v církvi, ale v Bohu. "V Tebe Hospodine doufám, nedejž mi zahanbenu být na věky. Pro spravedlnost svou vysvoboď mne. Žalm 31, 1

- - -

Není snadné se vyznat v naší době a situaci, v níž žijeme. Technická vyspělost stále vzrůstá a současně se v naší společnosti zahnížďuje několik pověr.

První pověra: na venkově nezáleží. Důležité je, co se děje v centrech technické civilizace. V době toleranční bylo také důležité, co se dalo ve Vídni, co císař a císařská rada a královské gubernium. Ale k tomu pohybu, který nastal, k pohybu k leošímu dali podnět obyčejní lidé na venkově, jejich přesvědčení, jejich ochota k oběti, jejich odhodlání stát v poznané pravdě.

Druhá pověra: hlavní jsou peníze, milióny! Jak chudí byli tito lidé z toleranční doby, v jaké nám skoro nepředstavitelné chudobě umírali všichni tři o nichž jsem mluvila. A přece se s úctou sklánějí před bohatstvím, které kolem sebe rozdávali, šířili: mírnost, pravdymilovnost, lásku ke knihám, ochotu k oběti, pracovitost, nápaditost a vtípnost, světovost, zbožnost která je opravdová, ochotu k službě bez odměny.

Třetí pověra: jedinec nic nezmůže. Společností hýbe vláda, parlament, strany, mafie - co však zmohli tito tři lidé! Jistě po domluvě s ostatními, ale především oni sami. Nebáli se postavit se v čelo, pohnout druhé k následování v dobré věci. Co v našem životě znamená a znamenalo víc? Peníze nebo příklad člověka, který nám cosi podstatného řekl, upozornil nás na chyby a ukázal směr cesty, po které je dobré jít?

Čtvrtá pověra: nejdůležitější a určující je přítomnost. A odtud rada: starej se jen o ni. Máme však výsadu. Můžeme děje doby toleranční, výsledek úsilí Martina Jurena, Řehoře Jakubce a Tomáše Jurena vidět jínak než ze zorného úhlu jejich přítomnosti.

Tolerační patent přivítali všichni s velikou radostí, ale léta, která po něm následovala nebyla slavná. Úsilí předáků jakoby vyšlo naprázdno. "Ani vznik toleračních ~~skvrň~~ evangelických sborů jako bezprostřední účinek patentu neznamenal pro celonárodní život kontinuitu a pomoc. Tyto sbory, vzniklé ve větší hustotě hlavně v kopcích Vysočiny a Valašska, odpovídaly hmotné a duchovní chudobě svého prostředí. Jejich sociální struktura, složená z drobných lidí nesvobodného venkova je odkazovala více než na dvě generace na okraj národního dění. ...Bezprostřední účinnost tolerančního patentu byla tedy neveliká... Avšak nechtěné účinky patentu byly dalekosáhlé." (Božena Komárková).

Z toleranční doby a tolerančního patentu vyrostlo celé naše národní obrození, i obrození ve zdejší kraji. Jen si uvědomme. Před tolerančním patentem olešnický farář "martin zlé pověsti" honil prosetínské na bohoslužby do Olešnice bičem! Kostely z doby předbílchorské byly neobsazeny, kostel v Prosetíně, Sulkovci, Rovečíně, byly filiální

Po tolerančním patentu vedle nově utvořených evangelických sborů byly též nově obsazené katolické fary v Dalečíně, Prosetíně, Sulkovci v Rovečném, a původní zlé nepřátelství mezi katolíky a evangelíky překonávali nejlepši z nich. Katolický olešnický farář Jan Pleskač (1797-1873) k působil v Olešnici jako buditel a napomohl olešnickým evangelíkům k založení sboru v roce 1856 a postavení kostela v letech 1861 -1868.

Vzájemné nepřátelství nás stále ohrožuje. Jeho překonání v lásce, mírumilovnosti a vědomí, že máme všichni jediného Otce, který je v nebesích, je stále před námi.

Nemylme se - jako evangelíci nejsme lepší než katolíci, právě tak jako katolíci nemají blíž ke spasení než evangelíci. Obojí, katolíci i evangelíci musí pokorně prosit o odpuštění a pomoc - ale obojí máme jednoho Otce; naše kostely, katolické i evangelické byly postaveny společnými rukama; nač rozlišovat, jestli katolickými či evangelickými. Důležité bylo, k čemu byly postaveny - aby v nich bylo kázáno slovo Boží a lidé mohli zpívat ke cti a chvále Boží.

Jsou mezi námi rozličná "potvorstva" - ale my se spolu s Tomášem Jurenem obraťme k našemu Otci a jemu k sláve zazpívejme:

smíme doufat při vši své nedostatečnosti

v Boží milosrdenství a jeho ctít i mu zpívat !

V Povelíně 13. X. 1996

Milena Jirsová

Nymrele rody:

Nymrele pamětné rody byly: Kod
Dvořáčků, Mašičků, Bartáků, Jakubců, Vávrušků,
Bursíků, Kubíčků, Machů, Bočků, Matonohů, Fran-
tů, Juráků č. 31. - Po těchto rodech nachovaly se je-
ště při mnohých usedlosti přezdívky, voláště v tom
případě, kde je více stejných jmen v obci, na př. u
Maršálek č. 23. (u Matěně); u Maršálek č. 35. (u Bur-
síků); u Maršálek č. 15. (na grunte u Štěpánků); u
Procházků č. 5. (u Jakubců); u Procházků č. 19. (u Hala-
sů) a 4. d.

Staré rody říjící:

Staré rody dosud říjící jsou: Jurenů,
Procházků, Frydrychů, Pelíšků, Maršálek, Svobo-
dů ..

Znamenití rodiči

Znamenití rodiči prosetinští jsou:

prosetinští: M. U. D. J. B. Šimek, syn býv. vzorného učitele evg.
Josefa Šimka, velkého pahladníka, zkušeného věcla-
ře. Tento doktor jest minist. tajemn. zdravotnictví

a sice sociální pathologie v Praze.

dp. Leněk Vašíř, II. farář čsbr. evg. sboru v Novém Mě-
stě na Moravě, proslulý kazatel a pracovník na našem Liv-
nu čsbr.

Jan Pelíšek, člen obec. výb. a starosta obce; člen m.
SK. p. a předseda její; správce kontribuční káložny se
sídlem v Prosetině; předseda hospodářsk. spolku kumštát-
ského a kumšt. hospod. družstva; jeden z předních přkla-
datelů zemské odborné hospodářské školy kumní v Olešni-
ci; záslužný člen mnohých jiných funkcí odborných,
nad to pak obvoláště vrácný a portavý řečník ..

František Friedrich, zakladatel hasičského sboru
a dlouholetý jeho náčelník v Prosetině; dlouholetý člen
obec. výboru a starosta obce; po dlouhý čas člen m. SK. p.
a její předseda; první pomocník a radce při onemocnění a
léčení lidí; dobrý radce při nemorach dobytka, předseda
věčlařského spolku pro okolí, pamětník důležitých událo-
stí, kterými i při zakládání této kroniky přispěl ..

J. U. D. Štěrba Hlynek č. 24. v Prosetině, ra-
da zemské politické správy v Praze, min. rada.

Tardý

75695

PAMĚTI

KANTORA TOMÁŠE JURNA.

U spisovatele v Čáslavi lze objednat:

Bitva u Chotusic r. 1742 za 48 h.

Věstník č. musej. I.-N; díl za 2 K.

Vývoj nejobyčejnějších nástrojů za 60 h.

Průvodce po Čáslavsku za 1 K 20 h.

Mapy k témuž D 6, D 7, E 6, E 7 po 40 h.

Mince král. českého od r. 1526. I. sešit 3 K, II. — IV
po 5 K, V.—IX. po 6 K.

(1750—1827.)

Dle rukopisu podává

Kliment Čermák,

ředitel měšť. školy divčí v Čáslavi, c. k. konservátor a předseda
musej. spolku „Včela Čásl.“

V Čáslavi 1904.

Tiskem J. Rokytý v Praze. — Nákladem vlastním.

28767

MZK-UK Brno

2619865976

ÚVOD.

Z rodinné knihovny p. MUDr. Otakara Jurena, obv. lékaře v Novém Městě na Moravě, dostalo se mi do ruky laskavostí bratra jeho p. Jaroslava J., chemika cukrovaru v Čáslavi, rukopisu v osmerce, úhledným švábachem napsaného s názvem: „Kniha neb Poznámenanij Wsselikých Příhod Wěku a Žiwobytij Thomásse Jurna MDCCXCIX.“, z něhož tu podstatnější věci podávám. Rukopis obsahuje 142 strany (kromě str. 113—118) číslované, pak 11 stran nečíslovaných a 13 stran nepopsaných. Svázán byl do konceptu, kde se opakují všeliké příhody, III.—VIII. sen, proměny náboženství, příhody u kněze Linharta a odstěhování do Malého Ubušina, celkem 20 stran méně zdobně rukou T. Jurna popsaných a pak v desky slepených, nyní zase uvolněných.

Klademe sem výňatky jako pramen ku líčení života kantorského, když v úděl kantorů, muzikantů a řemeslníků byla bída, a při nichž nebylo dle sv. Pavla „místa zůstávajícího“. Zároveň buďtež, ukázkou kterák po-

tomci Bratří Českých i přes znamenité pronásledování dochovali: vědomí své víry a značný počet starých spisů až ke dnům náboženské svobody.

V snech Juren spatřoval pokyny pro život, v čemž podobal se též J. A. Komenskému, Mik. Drábku a Kristině Poňatovské. — Část str. 151 přepsána diplomaticky věrně. Juren nepsal vždy důsledně pravopisně, někdy „sem“, později „jsem“; takové odchylky uvedl jsem věrně dle rukopisu.

„Předmíluva (na str. 1.). Když pak jsem já v letech 48věku svého zůstával, rozvažujícíe já sám u sebe všelikým proměňám a přihodám poddaný způsob již prošlého času a věku mého, umínil sem sobě k svému potěšení též i také k připamatování takové své a na větším díle smutné a zarmoucené příhody a mého stavu proměny tuto sobě zaznamenávati.“

Na str. 5. následuje pořádek knížky: Starožitnost str. 9, původ rodu mého str. 10, moji rodičové a moji bratři 12, mé na svět narození 17, můj čas a věk dětinský 18, pa-choletský 20, mládeňecký 21; mé za kantora katolického se dostání 21, má zlá příhoda u Brna 23, má máteř umřela r. 1772 ¹⁹/₈ str. 24, můj věk a stav mládeňecký i příhody v něm 25, má první průba r. 1773 27, mé do stavu maželského vstoupení s Terezíí Summovou z Nedvězí (19. ún. 1754 naroz.) r. 1774, 22. ledna v chrámu Sulkovském, str. 32., ze služby katol. kantora vypovězení (průba druhá)

34, mé do Mal. Ubušina odstěhování 36, mého syna Ignáce narození 1776, 30. června 37, má cesta do města Žitavy r. 1776 v září 38, má směšná a má zlá příhoda 41, začátek mých snů 43, má divná a veliká ochrana Boží 48, mého syna Josefa I. narození 1781 str. 51, začátek náboženství 52, má 3. průba pro pochování evang. mrtvých 53, moji snové 55, mé náboženství a knihy 62, mé odstěhování r. 1782 do chalupy Pavla Jilka 66, mé první večeře P. přijímání v Nosilavi 1782, 8. září 67, smrt otce mého Pavla Jurna 1782, 9. září 67, mé dcerušky Františky narození 1782 68, r. 1784, 25 ún. byl jsem na Lomici a učil jsem se tam normální školy učení u p. Mertý, rektora Lomického 68, do obce Veselí odstěhování 1784, 26. listop. —71, r. 1785 byl jsem měřičem rolí ve Veselým, v Chudobíně a jednu trať neb rýd ve Vítě a přeměňoval jsem p. Ant. Štorkovi v Hrubým Věstíně —71, má ochrana Boží 72, mého syna Josefa II. Jana Amosa narození 1785 —72, příhoda na lávce 72, smrt dcerušky Františky 1787 Průba 4.—75, mé dcerušky Františky II. narození 1791, 9. listop. 77, příhoda s loterií (zdála se mu čísla, jež vyšla, ale on v Bystřém schválně jiná vsadil) 79, mé z dědiny Veselí vypovězení r. 1792 od starších průba 5. 83, mé do obce Vítouchova

odstěhování 1793, 5. led. 88, Smrt mých dětí r. 1794 Průba 6. — mého milého syna Ignáce mně odnětí a vzití r. 1797, 17 máje. Největší průba sedmá — 107. Moji rozliční snové 119.

Stín smrti a rozličné příhody v nemocích r. 1809, od str. 142 do konce. Před tím nová abeceda. Tomáš Juren dočkal se dlouhého věku, což poznamenal na str. 129 při snu XXVII. o vysokém stromě r. 1798 a zase r. 1827 se opakujícím.

Byl tehdy 77letý.

„*Starožitnost*. V kraji Brněnském na panství Kunstadtském v obci a dědině Prosetině za starodávných časův gruní neb místo Jurnovo bejvalo, buď to nějakou tvrzí aneb nějakým slovutným dvorem (pozn. nov.: To jest byl zámek neb tvrze pana Jana Černého, bývalého pána obce Prosetina a Štyr dvorů). Poněvadž toho gruntu sou rozdělení dva gruntové, též i také staré zdi a zbořeniny toho dostatečně dokazují a vysvědčují.“ Po každém odstavci jsou výňatky z bible, jako tu žalm CII. 27.

„Moji milí předkové v svrchu jmenované obci pocházeli z rodu Štěpánkového. Dostal se rod na jmenované místo Jurnovo. A ti moji předkové byli náboženství evangelického. Po-

něvadž já z toho rodu až dosavad mám staro-
žitnou knihu, totiž kancionál náboženství evan-
gelicko-bratrského, pozůstalý po Matoušovi
Jurnovi, bratrovi Martina Jurna, dědečka mého.
Kterýžto on Martin Juren narozen byl r. P. 1692. A ten byl otec Pavla Jurna, otce mého
a byl živ 73 léta. Synové jeho ti to sou byli:
Pavel, Martin, Tomáš, Josef, Rozina dcera.
Žalm XC. 3.“

„II. o narození mých rodičů. Můj milý otec
Pavel Juren narozen byl r. P. 1720 a potom
pak v své dospělosti, totiž r. P. 1745 vstoupil
do stavu manželského, ku kterému stavu obral
sobě P. P. Marynu, vlastní pozůstalou dceru
po Václ. Jadrným z dědiny Tasovic, a ta jest
byla moje milá mateř, kteráž byla narozena
r. P. 1728.“ — „Potom pak můj otec dostal
se na sediský grunt, který byl pozůstalý po
Matoušovi Štěpánkovi, a ten vystavěn byl
v roce 1746. Moji bratři sou byli: Jan, Pavel.
A já jsem mezi nimi prostřední. Pavel, Pavel.
(tři). A potom ještě z druhého manželství nej-
mladší bratr Josef.“

Na to je obrázek malovaný životního stromu
a vyznamenání liter na symbolickém stromu
životu.

„Narozený seM roku P. 1750 Dne třiCátého
měsíce Listopadu. — Planetní znamení nebeské

mé jest střelec (v příloze výpisky, což zna-
mená), a planeta má jest Jupiter. Obloha ne-
beská dala mi Complexi, to jest vtip a pamět.“

„Pokřtěný sem byl od p. pátera Matěje
Majera, p. faráře olešnického, v čarámu oleš-
nickém. — „Můj otec sediský grunt zanechal
i k svému otci se odstěhoval r. 1754.“

Já sem se učil číst a psát r. 1757 i také
jinším jinšíma časy sem se naučil počtům a
muzice. Povyrostouce pak já do 13. roku, totiž
1767 dne 7. ledna daný sem byl na učení
řemesla krejčířského k Řehořovi Jakubovi, ten
čas kantoru Prosetínskému. Můj milý otec vy-
stavěl sobě chalupu r. P. 1766. — Dostal
jsem se za katolického kantora ku knězovi Janu
Linhartovi do dědiny Sulkovce. Léza Páně 1769
1. máje. Žalm CVIII.

R. 1771 nastalo veliké draho, hlad a mor.
Lidé ten čas hladem mřeli, tak že sme tam
v Sulkovci 3 i 4 funusy za jeden den mívali,
a to trvalo dvě léta. A já sem skrz ten celý
drahý čas samým kupovaným chlebem a ničím
jinším živ byl. I to se mně pákrát třéfilo, že
sem sobě s poslednímá penězi pro chléb sel,
a nežli sem ten chléb za poslední peníz užil,
zas mně Pán Bůh jinšíma penězi opatřil. A byl
ten čas tak malý chléb, že sem já ho na
jedenkrát za dva groše aneb za 7 kr. snědl a

za 12 groší kupovaného chleba v kabeji sem přinášel. — R. P. 1773 čekali na mne s holema v noční chvíli a le*) deset rozzloubených ženáků. Dostal jsem náhodou Manuálník do rukou, v kterémž sem k svému potěšení rád, však ale v soukromosti na větším díle buď v lesi aneb někde na poli čítával. — První průba. Když to r. P. 1773 dne 13. července přišlo pro mne z Olešnice písmo, abych se tam na faru před misionara a před jiné kněze postavil, a tam mne examinovávali a pro nějaké mého psaní modlitby do pout a do arestu dali a mne posílali s řetězem na nohy spjali a k Tomášovi Procházkovi z Prosetína připjali, a tam jeden tejděn nechali. A potom na mou vejmluvu mé mladosti, když se mne dost zepnutého poutami z zálaže do fary navodili a naexamincovali a v matrice mně mé léta vyhledali, potom mne propustili. A tu sem já u kněží jejich víru a lásku jich ztratil, však ale předce mně tím jejich kantorem nechali.

Já pak ale jsouce arestním strachem předešlý a pro evangelické písmo přehnaný, polepšil sem se tak, jestliže sem čítával písmo sv. před tím, čítával sem potom zas, až sem potom sám životné takovou knížku „Jádro písma

*) V horáckém nářečí a s i.

sv.“ Jezovitiům do města Bystrého zanést musel, kteráž knížka byla ze Sulkovce Dvčtáková. Ale já sem sobě předce zapamatoval, co sem v ní čítával hned 1. kn. Mojž. 2 K. 18, 19. Jak tam stálo: Řekl byl Hospodin Bůh: Nejní dobré býti člověku samotnému. Učiním žemu pomoc, kteráž by při něm byla. Rozvažující já ta Božská slova, pomalu se mně k manželskému stavu milost a chuť dělati začala, že hned mně lepší a potěšitelnější v stavu manželském, nežli v mé samotnosti bude. Však ale co sv. Pavel ke Kor. I. 27, 28 praví, já jsem nepamatoval, když on dí: „Pakli by se oženil, nezhešil's, a vdala-li by se panna. nezhešila, ale trápení těla míti budete takovi“, nýbrž na oný první Boží slova ohled maje a abych také řízení Božímu odporným nebyl, tak tedy sem sobě s povolením mně představených do toho stavu manželského vstoupiti, dokonalý úmysl vzal.

K tomu stavu manželskému zvláštním řízením Božím sem sobě oblíbil a vyvolil a s povolením jejich milých přátel za mou milou manželku obdržel P. P. Terezii, vlastní pozůstalou dceru po Jos. Summovi z děčiny Nedvězíčka. Narozena byla r. P. 1754, křtěna jest byla v chrámu P. Bysterském od P. Matěje Lešky a její mateř se jmenovala Anna roz.

Jilkova z dědiny Sulkovce. Poněvadž pak jí její rodičové brzy umřeli a ona malá odněšena k svému strejci k Jiříkovi Jilkovi za schovanku do dědiny Hlubokýho totiž r. P. 1758. A tam do jejího dospělého věku vychována byla.

Vstoupil jsem do stavu manželského r. 1774 dne 25. ledna. Copulaci sem měl v chrámu P. sulkoveckém; copuliroval nás kněz Jan Linhart. A tu mně dle předpovědění sv. Pavla všeliké trápení mého těla následovati začalo, když jsem hned toho r. 1774 dne 2. června od toho kněze Jana Linharta velikou ránu do mé hlavy pro málo aneb pro nic dostal, když on kněz jednoho chlapa navedl, aby mne zbíl a jestliže já k němu k knězovi přijdu na zálohu, on že mě ze služby vypoví, kterýžto chlap na mne dne 2. října před Sulkovci čekal a mne ale 4 rány přes mou hlavu dal.

Druhá průba. Vypovězený jsem byl ze školy a ze služby kantorské r. P. 1774 dne 9. října v neděli o nešpoře a dána mně zlořečené paměti hodná příčina ta: Když lidí v kostele nebylo o nešporním čase, aby dle jejich katolického obyčeje růženec říkali, a já jsem jej z mé povinnosti sám říkati musel, on mě ten jmenovaný kněz po nešpoře přecíval, a že nejní dovolené mně samotnému růženec

říkati, příčinu takovou mně dal a mne vypověděl. Potom taky, že já katolickým kantorem bejt nemůžu, proto že sem lutryán.

A tak jsouce já s mou manželkou ze školy vypovězený, co činit a kam se či: nevědouce, tu by mohl každý pomyslit, jak nám mladým lidem okolo našeho srdce bylo, tu byla ouzkoost, u našich nepřátel posměch a radost.

Až potom v tom r. 1774 dne 16. listop. odstěhoval sem se do dědiny Maišho Ubušina Matěje Jiřika do jeho starej a pustej chalupy. A tam sem řemesla krejčíského a spravování a vázání knih, též i také muziky hraděl a dítky z několika dědin číst a psát učil.

R. P. 1776 dne 30. června (sic) o půl noci narodil se mně syn a potom na den Ignacia t. j. 31. června (má býti července) v Sulkovském chrámu P. od kněze Jana Linharta pokřtěn jest Ignác. A stalo se toho dne veliké zatmění na měsíci večer.

Má cesta do Žitavy města.)* A toho roku dne 24. září vydal sem se beze všech vysvědčení aneb pasů do sackého města Žitavy, kdežto sem před tím nikdy ani na dvě míle

*) Na cestě té kdysi přenocujícímu v seně na půdě bylo přemoci velké pokušení. Na lístek si poznamenal, že „jak hladovita přišla, tak i odešla“.

na tu stranu nebyl. A šel jsem tam sobě skoro naschvál pro evangelické modlitby, totiž „Jádro všech modliteb“. A vyšel sem na tu cestu v outery v poledne a v pátek po poledni přišel sem šťastně do Žitavy a hned na druhý den v sobotu těch jmenovaných modliteb jsem u knihohandlířů tam hledal, ale ono jich nebylo. Až sem k Horákoví knihohandlíři přišel, a ten toliko jedny měl a ty a takové mně za 1 rýu. prodala mně povídal, že jej jiné lidi pro milosrdenství Boží prosili a platit chtěli, on však poněvadž jich tam již k dostání nebylo, že jich prodat nechtěl, a divil se tomu, mně že je se vši chutí prodává. A já sem od něj koupil 4 kousky písma, a jdouce od něho sešel sem se s P. učitelem neb kazatelem evang. českým. On se mne vyptával, zdáleka-li sem a co tu v Žitavě pohledávám. A tu sem já jemu povídal, že sem z Moravy a že sem sobě tam pro evangel. knížky přišel. A tu on zase, že sem já smělý, a že s tím sám tam odtud neprojdou, a aby mne s tím ještě někde nechytili a do arestu nedali. Tu sem já se ulekl a co činit mám nevědu, odešel jsem od něj (sic) smutný. A příjda do kvartýru, v kterém sem tam na ten čas zůstával, a jak to se mnou bude, se strachem sem považoval. Ale až, to té chvíle v sobotu na večír, když sem já nej-

smutnější byl, přišel tam nějaký hochný, veliký a mladý člověk a ten byl z Čech, tu se jemu tam všichni velice divili, že tam sám přišel a že bez kamarádů sám a ještě na neděli v noci že přišel, poněvadž to ještě nikdy nedokázal. Ale on odpověděl, že sám Bůh ví, co to má být, že jej pořád jen jeho mysl nutila, aby tam šel, a že žádným způsobem se své mysl ubránit nemohl. A tak s tím člověkem já sem z Žitavy v neděli v noci šťastně přes lesy a přes hranice, ale však ne bez velikého strachu přešel, a co se nám v tom lesi, když jsme z něho vycházeli, přihodilo? Tu uslyšíme jakési tlučení a výskání a my sme pryč na stranu z cesty utíkali a na zem padli a potom po dobré chvíli zase šli a ten člověk byl, jak se mně příznal, katolík, ale hodný člověk. A potom, když sme se rozcházeti spolu měli, on mně dával radu a naučení, kudy mám jíti a jak se mám v nebezpečných místech chovati a to mé písmo, poněvadž byly malé kousky, zastrkal mně pak na paže do rukávů. Pak směř se spolu rozešli a já sem šťastně s mými modlitbami dne 2. října ze Žitavy přišel. Žalm XCI.

Zlá příhoda. Jednoho času stavěl sobě jistý člověk v Malém Ubušíně chalupu a požádal mě, abych jemu dle obyčeje jeho náklad a léta, kdy jest stavěno, na svisie té cha-

lupy zaznamenal:*) já ale takové poznamenání, takto sem psát začal: „Vystaveno jest vlastním nákladem“ atd. Když pak já to konám, to tam přišli myslivci a taky na to stavení ke mně přišli a jeden pak to písmo čísti začal a tu mně to mé psaní haněť začal, a to tak, že takový I žádný I nejní, že se u něj (sic) nemá ten na vrchu připnutý oblouček psát. Já pak ale dal sem přinést tištěnou knížku a ukázal sem mu takovou literu s tím obloučkem C. Tu on mně tu knížku, z které sem jej přesvědčil, vytrhl z mých rukou a tak mě ňou tou knížkou do mé hlavy praštil, až se mně hned krev mezi oči a po mně dolů lila. Tu já víděl takovou mou (sic) křivdu, popadl sem snad nějakou třísku aneb co, že ho tím zas učetím. Ale což, on mně to z ruky vydřel a druhý myslivec ke mně přiskočil a několik ran mně přes mou hlavu pěstí dal.**)

Moji snové. A od těchto časův a let následovali mně někteří moji snové, kteréž mně, když na mě nějaká Boží průba aneb mého stavu proměna z vůle Boží přijíti měla, jako

*) Zpráva pro český národopis zajímavá.

**) Patrně stal se T. Journovi úraz na hlavě, zejména na mozků, pročež snové následující jsou pro fyziologa velice zajímavé.

jistým toho předpověděním a proroctvím bývali a svým časem jistotně se mně vyjevili:*)

Jest pravda, že Syrach v k. 32, 2, dí: „Jakýž jest ten, kterýž lapá stín a honí vítr, takový jest ten, kterýž spoléhá na sny.“ Však ale hned zas v 6. v. takto dí: „Nejsou-li od Nejvyššího vyslání v to navštívení tvé, nepřikládej k nim srdce svého“

Dále pak jednoho času a roku byl sem skutečně velice nemocný, tak že sem sebou ani hnouti nemohl, však ale to dlouho netrvalo, jen toliko ale tři dni. Na to sem já v té mé nemoci jednoho večera usnul a v tom spaní se mně zdálo, že ke mně přišel bohabojný muž sv. Job a ukázal se mně tak velmi a hrozně nežitovitý a vředovitý. A tu já sem se zřetědně a patrně v tom snu na něj (sic) podíval, že až dosavad pamatuji a do smrti pamatovati budu, jaký byl a podívaje, že spaní sem s užasnutím procitl. A hle, již sem na sobě docela žádné nemoci necítil, ale dokonale a skutečně ode vši té nemoci uzdravený sem byl. Tento sen jistě od P. Boha požehnaný byl, poněvadž mně k dobrému zdraví posloužil.

R. P. 1779 v Řijnu byl sem v městě

*) Srovnej prorocství M. Drabíka a Kristiny Poňatovské, kterým i Komenský věřil.

Prešpurku pro evangelické knížky, kterýchž sem tam odtud ale však se strachem za 12 rýn. přinesl a šťastně sem se zase navrátil.

V ty časy sem vázal evang. kněh.

Veliká ochrana Boží. R. P. 1761: dne 2. ledna v neděli o 3 hodinách po poledni přišel na mě do mého kvartýru ze Suikovce kněz Jan Linhart a mně mé knihy, kterýchž sem na kolika místech dost měl, pobrat chtěl. Kterážto ten čas špatně byly poskovaně, jen toliko takto: v kuchyni plná truhlice kněh. která na prostřed kuchyně na zemi stála. Potom v posteli pod peřinami byly ale čtyry kusy. Item na stropě ve špižirni mezi pecnami chleba jedna hrubá psaná Pavla Jilka kniha, jak chléb štorcem stál, tak mezi ním stála. A na římsy všelijaké evangel., dosti kněžím ten čas odpořné spisy a psané písně byly.

A když on tam přišel, má manželka modlitby „Jádro modliteb“ (ty, jakž o ničem výše stojí) v rukou držela a je ani nevěča, co strachem dělá, neskovala. A já sem právě v tu chvíli doma nebyl, u rychtáře sem se bavil. A tof mně oznámeno, že kněz u mně písma hledat bude, tu já rychle k mému kvartýru běžím a příběhna (sic) k němu, takto sem

k Hospodinu Bohu v svém srdci i oustně řekl: Ach, Hospodine, ostříhej a zachovej mne!

A tu sem přišel a toho jistého přítele, který o mně zle smejšlel, přivítal sem, a on mně oznámil, že on u mne chce knih hledat, a já, aby sobě hledal, řekl sem. On pak nejprv z římsc hromadu psaných spisů, mezi nima všelijaké jemu protivné byly, na stůl snesl a mezi nima se přebíral a všechno v rukou měl, nic pro sebe nenašel. Za druhé přistoupil k posteli, kde knihy byly; peřinu na nich, pod kterou byly, pozdvihl, a on nic neviděl. Za třetí do kuchyně, kde knihy byly, on vešel a tu pravil, že on také musí jít na strop se podívat, a tak šel všechno všudy v truhlách, kde knihy nebyly, shledal a zraboval. Potom přišel k tej špižirně, jak jest oznámeno, kde ten chléb zůstával, ji otevřel a po tom chlebě i po tej již svrchu oznámené knize rukou šmatai a „To jest chléb, to jest chléb,“ povídal a tej knihy neviděl. A potom zase okolo chalupy a v chlévě všechno nadarmo hledal, nic nenašel a tu neviděl, a zase prázdny a na knihy hladovity odejíti pryč musel, a já sem dost knih měl. Žalm CXVI.

Začátek náboženství. R. P. 1761 dne

21. října v neděli po poledni začal sem v dě-

dině Hlubokým v katolické kapli první evangelitského náboženství křesťanské shromáždění.

Evangelitské náboženství dovolené a helvetské a též i řecké v cis. král. zemích od slavné ten čas panujícího p. pana Josefa II., císaře dobrého.

R. P. 1781 dne 27. října na to jest byl patent neb cirkulář v markrabství Moravském pod tím datum vydáný.

A já sem pak tomu tak dobrotivému panu císaři za tu jeho velikou milost tento následující list zkomponoval a z vděčnosti na budoucí toho památku v Litomyšli do Impresí dal.

Půlarch na dlouho potíštěný a rámcem zdobený přiložen a čte se v tato slova:

Vděčnost protestantských českých a moravských cis. král. poddaných nejjas. a nejmladšímu císaři pánu panu Josefovi II. za udělení milostivé svobody v náboženství, kterážto jest skrze Jejich cis. král. milost cirkulářů a patentů milostivě vydaná l. P. 1781 dne 27. m. října.

Žehnej Bůh slavného jména Císaře našeho pána, buď mu sám štít i ochrana, za jeho vůle odměna, by soudil lid v spravedlnosti, všecky tvé chudé v pravosti.

Žalm 27. v. 2.

Dejtež, co jest císařovo, císaři, a co jest božího Bohu.

Mat. 22 k. 21 v.

Vivat, Josefe císaři, ať se všechno dobře daří, nechť každý řekne s vděčností, to jest pod jeho milostí.

Josef druhý, dobrý náš král, velkou milost nám prokázal, kterouž sme my dočekali, velcí i také malí.

Všickni nábožní křesťané, Čechové i Moravané, máte velkou milost Boží, kteráž se den po den množí.

Ach! jak nám Bůh nenadále naklonil dobrého krále, totiž Josefa druhého, císaře pána slavného.

Tak že on z Boží milosti ráčil jest toho dovésti, že nám daroval svobodu evangelickému lidu!

Jenžto může každý zjevně své náboženství veřejně dle rozkazu vykonávat, Pánu Bohu chválu vzdávat.

Onť jest k potvrzení toho náboženství křesťanského skrz patenty prohlásit dal, byť Jeho milost kdo znal.

Stalo se jest roku toho pamětně znamenáného, tisícího sedmistého osmdesátého prvního.

Evangelici veřejně vyznali jsou víru zjevně, kdežto se před tím tajíce, stopadesát let a více.

Počítat to každý může od Ferdinanda císaře II. náboženství zakázáno, jest evangelickým známo.

Historie osvědčují, spravedlivě dokazují, jak evangelici mnozí byli pro viru ubozí.

Včinil jest Bůh proměnu, budiž chvála jeho jménu, co Ferdinandus zakázal, toho zas Josef rozkázal.

Slavmež tak dobrého krále, zazpívejmež jemu k chvále, vivat rex Josef náš, Pane! myt všechno dobré žádáme.

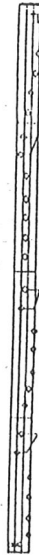
Rex Josef opakujeme, vděčnost mu prokážeme. Vivat, vivat, victoria! chvalmež Boha Hallelujah.

Průba. A já pak, poněvadž sem před tím býval katol. kantorem a evangelický pořádek z knih a agend sem také dobře povědomost měl; pohřby mrtvých evangeliků sem konal a je do zahrad a na pola s velikým lidu shromážděním na kolika panstvích pochovával.

A jedenkrát sem takový pohřeb i. 1782 v Novým. Městě konal, kdežto sme v velikém počtu lidu jisté měšky na pole mrtvé tělo pochovávali. A když pak po funusi bylo, tož městský posel s vojáky mne hledali a mne jako nějakého zločince jali a s posměchem po měšě vedli. Tu jeden ke mně: „Ha, milostivý

pane,“ pravil. A druhý zas voják: „Ne tak, ale musíme jemu dvoji cti hodný pane říkat,“ povídal a s tím posměchem mne k radhouzu vedli a mne do arestu dali a tam mě několik dní nechali, a když se mne dost nalexaminovali, na to, o čem sem nevěděl, se otazovali. Žalm 35, 11. A to takto: Že jest-li to pravda, že na každém takovém pohřbu prostřiu na stbl šátek a že řeknu: „Ej nuž, křestanská duše, nelituj dáti stříbrného groše.“ A tu že velikou summu peněz dostanu. A já sem se tomu zasmál a aby mně na to svědka vystavil, řekl sem. A oni přítomní páni mě propustili.

Nežli se mně tato zlá příhoda stala, měl sem sen, že mne veliký zástup lidí na vojnu honili a chytali. A ke mně přišel můj bratr a mně knížku „Praxis pietatis“ řečenou dal, a abych prý se v ní cvičil,*) mě napomínal. A v tom sem uhlídal veliký zástup lidu obojího pohlaví, ke mně se přibližovali a velice zvučným a krásným hlasem líbezně takto zpívali:

Ó povstaň, lid Boží nás zastaň. Přispěj svou pomocí Pane všemohocí.

A ta píseň a její nota sama se mně ve

*) Ta posud jest v rodině Jurenově, list jeho o cestě do Žitavy a „Lusthaus srdce.“

snu zkomponovala a jest napomenutí, abych se v čas pokušení P. Bohu důvěřoval a jej za pomoc žádal.

Pak následují ještě jiné sny, kterých po-
míjíme. Ve snu IV. pěkný mládenec na nějaký
podivný cimbál hrál, však ale smyčcem. a při
tom hrání velmi líbezně zpíval tuto novou a
nikdy neslýchanou píseň:

Rádost, radost, nad radost národové se veselí,
Nastala nova radost, starcové již prospěvují:

Komis na náboženství. R. P. 1782 byla
jest po c. k. zemích komisí na náboženství,
totiž podlé konfesi augsburské, helvetské a
řecké a já též s manželkou dle konfesi hel-
vetské před touž komisí sem se vyznal a do
jejich rejstříku reformistrem podepsal.

Mé náboženství. Já sem náboženství dle
mého vyznání reformitského, však ale milovník
starobylého náboženství evangelicko-mi-
o-bra-
trského, podle konfesi někdy bejvalé jednoty
bratrské. A při tom, co se mého náboženství
knih dotýče, tyto se u mne teď nyní k mému
velikému potěšení vynachází.

Poznamenání mých knih jednoty bratrské:

1. (řádek prázdný).
2. Řeči Boží na neděle, středy a pátky.

3. Modlitby církevní neb kazatelské. 4. Konfesi
aneb počet z víry. 5. Řád církevní jednoty
Bratří českých. 6. Kancionál starý po mých
předcích. 7. Písně duchovní, evangel. (kancionál).
8. Žalmové t. j. zpěvové sv. Davida. 9. Kanci-
onál žalmě a zpěvů duchovních. 10. Praxis
Pietatis. 11. Centrum securitatis. 12. Celý
žaltář krále a proroka sv. Davida. 13. Modlitby
psané. 14. Kazatel domovní. 15. Labyrint světa
a luthauz srdce. 16. Labyrint světa a ráj srdce.
17. Kšaft umírající matky jednoty bratrské.
18. Kšaft večere Páně. 19. Harmonii na žalmy
sv. Davida. 20. Hystoria o těžkých protiventstvích.
21. Knižka uroz. pana Jana Lasitského. 22. Ka-
techyzmus. 23. Obojí cirkve práva i falešné zá-
klady. 24. Hystoria o bratru Janu Palečkovi.
Poznamenání evang. augšpurské konfesi
mých knih. 1. Nový zákon němecij. 2. Vyvo-
lená boží vinice. D. Lutera život. 3. Spasitedliné
přemyšlování. 4. Zaopatření a vejstraha před
odpadlictvím. 5. Pravidlo nejsv. víry. 6. Rej-
stříky od libského kancionálu. 7. Zdravá radda
lékatská.

- Rozličné knížky: 1. Theologia latinská.
2. Kazatelská kniha německá katol. 3. Příhody
p Vác. Vratislava. 4. Jádro methodní. 5. Vi-
dění rozličné Sedláčkovo. 6. Katechismus ozdraví.
7. Agenda latinská. 8. Hystorie o 7 mudrcích.

9. Index Bohem. librorum. 10. Život a skutkové Ezopa. 11. Uvedení k umění početnímu. 12. Kniha Josefova. 13. Kšaft Josefa II. císaře. 14. Ortel a smrt Ludvíka 16. franc. krále. 15. Památka Laudona. 16. Heidelberský malý katechismus helv. 17. Gruntové hlavních článků víry helv. 18. Krátká příprava k večerš P. (helv). 19. Rozmlouvání starého Čecha s kněžímí. 20. Krátké jednání o včelíčkách. 21. Resoluci na náboženství. 22. Slabikáře český, německý, polský, latinský. 23. Historia o věrnosti manželské. 24. Cirkulář na náboženství. 25. Listové vědcnosti Josefu II. a jiných všelijakých knížek, ježto zde neznamenaná.

R. P. 1782. dne 26. máje na den sv. Trojice začal sem první shromáždění na tom místě, jak níže oznámeno, kdežto sem před tím v Mal. Ubušíně v domě u Tomášků místo kostela odpravoval.

R. P. 1782. odstěhovali sme se do nové chalupy Pavla Jilka a dne 8. září byl sem po nejprv v Nosislavě u večere Páně, kterouz vysluhoval ctihodný pan kazatel Michael Běžek, zůstávající ten čas v Nosislavě.

Příhoda. A když sem z Nosislavy šel, v Brně sem na noc v hospodě u Černého orla zůstal a ráno když sem z noci lehu vstával, po-

sedil sem se a ono znenadání tak se ve mně mé srdce pohnulo a zatřáslo a všechny mé vnitřnosti se ve mně pohnuly a obrátily. Nevedouce pak já, co to bude, a on právě v tu hodinu a v tu chvíli můj milý otec Pavel Juren umíral a dle mé s ním krevní náтуры a přirozené lásky se mnou se žehnal. A tak usnul v Pánu můj milý Otec.

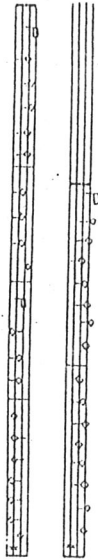
R. P. 1782. dne 9. září, kdežto přijdouce já tam potom na druhý den 10. září jakožto syn sem jej oplakal a uctivě do jeho odpočívajícího hrobu pochoval.

Kdežto on maje 62 let umřel v plně za 10 let po smrti své manželky a mé rozmilé matere.

R. 1784. dne 25. února byl sem na Lomici a učil sem se tam normální školy učení u p. Merty, rektora lomického.

R. toho 1784. dne 10. března byl sem ustanoven a na kanceláři kunštátském při správě vyhlášen za helvetského kantora Veselejšího od uroz. p. vrchního kunštátského, totiž p. Johan. Senského.

R. 1784. dne 24. září zdálo se mi ve snu, že sem nějakou malou knížku v rukou držel a tuto píseň sem z ní zpíval, kdežto ani taková píseň nikde se na světě nenachází, jen tuto poznamenána:

Kdyby tento svět trojí mně stál a zádný by z lidí mě nezastal,
šetřil mne ten nebeský Pán, Pročž já na něm čestí mším.

Tento sen mně předpověděl od lidí pro-
tivenessví, opuštění a mne zavížení. Což mé
jistotně až jinším časem následovalo.

Jsouce já tím helvetských kantorem a ve
Veselím též i. r. modlitební dům již vystavěný
byl, svou povinnost, jakž na mne slušela, sem
konal a do modl. do Veselího z Mal. Ubušina
dvakrát za den chodil a na místo učitele
i kantora služby zastával, a lid sobě toho ná-
boženství z počátku vážil. A když pak potom
své učitele, kterýchž se hned dost z Uher na-
hrnulo, dostali, ó, tu na mne již mnozí šilhavě
hleděli, a že já sobě p. učitelů (jakož skoro
pravda byla) málo vážím, proti mně repíci po-
čali. Však ale v dědině Veselím pro p. učitele
dům stavěli a vystavíc (sic) jej, mne do toho
domu pro učení dítek kvartýr vykazali.

R. P. 1784 dne 26. listop. odstěhovali
nás do dědiny Veselí. A tak na který den sme
se do M. Ubušina přistěhovali, zas na ten den
v plně za 10 let odstěhovali. Kdežto sme my

tam ve Veselím s učitelama (nebo jich v krát-
kém času kolik měli) v jednom čomě bydlit
musili a všechno naše jmění jakočka na hro-
madě s nima měli.

R. P. 1785 byl sem měřičem rolí, totiž
ve Veselím, v Chudobíně a jednu trat neb ryd
ve Věře a přeměřoval sem po p. Ant. Štočkovi
v Hrubým Věstíně.

T. r. dne 24. září v sobotu po poledni
o 3 hodinách narodil se mně syn. Křtěný jest
byl od p. učitele prosetínského, totiž Samuele
Ssalaj. a jméno jeho Josef Jan Amos.

Příhoda. V těch letech jednoho dne 24.
prosince šel sem přes nějakou vysoko nad
vodou ležící lávku, kdežto pod ňcu vysoké a
špičaté kameny stály a ten čas hrubá voda
tekla. Přijdouc já do prosřed tej lávky (sic),
mé nohy mně klouzly a já sem dciů po hlavě
z tej lávky letěl a padal a tu nenadále, což
mně ku podivení bylo, jakoby mě někdo silně
dížel; za nohu sem dolů hlavou viset zůstal,
a tak sem visel, pokud sem se rukama do tej
vody, na nejvyšší kámen nezretýroval. A vyjdouc
já z té vody, všechnu sem tu lávku prohlídl a
na čem jsem to viset zůstal, ale nic jsem tomu
vyrozumět nemohl, poněvadž ta lávka hladká
všech suků a ze všech stran rozlitém po ní

ledem oledována byla. Co se týž v tom místě zase jinším časem po mně jistěmu velmi stařmu člověku Janovi Haklovi taková přihoda tím způsobem jako mně přihodila.

Žalm XXXIV. 9.

Sen VI. mi předpověděl smrt mé milé dcerušky Františky I.

Má druhá příba žalostí. R. P. 1787 dne 10. srpna v neděli po poledni roznemohla se má dceruška Františka na neštovice. Kteráž v ten den pravila, že ona v neděli vyreste a že veliká bude. Skrze dvě neděle s neštovicema stonala a potom dne 1. září v sobotu ráno o 3 hodinách lehoučce a šťastně v Pánu usnula a svého věku 4 léta 10 měs. a 5 dní vykonala. A v neděli, jakž sobě předpověděla sama, po poledni o 3 hodinách s velikým zástupem lidu uctivě zprovázena a pohřbena jest byla. Na tom místě, kde sem já první shromáždění náboženství u mne dovoleného začal a konzi nad dědinou Veselím na bejvalého Tomáše Břeňka jeho gruntu pod střešnou recht na tom místě, kde při tom shromáždění stůl pro knihy stával, pochována jest.

Nota: Když sem to zde r. 1795 dne 27. srpna zaznamenával, tak sem z připamatování sobě všelijakých mých zármotků

srdečně zaplakal a tento papír skoro by mýma vlastníma slizama pokropoval.

R. 1788 zdálo se mně, že se dvěře od světlice odevřely, a když sem je zavřít chtěl, nemohl sem, neboť se na mne násilně tlačily. — Tento sen mně znamenal a předpověděl velkou nemoc mé milé manželky.

R. 1790 umřel náš dobrotivý otec a pán J. C. K. Milost slavný mocnář Josef II. On panoval a v své správě držel všechny dědičné země 9 let, 2 měsíce, 20 dní.

R. 1791 dne 9. list. náročila se mně druhá dceruška Františka II.

Sen VIII. Jedné noci v těch časech zdálo se mně, jakobych v nějakém velikém shromáždění neznámého lidu takto zpíval:

Buď Ježíš Kristus pochválen, že mne bez potěšení nenechá v mém zarmoucení, vyslyší má modleci.

A tu sem se sešel s nějakým vážným a nábožným mužem a snad to byl ten, co mně někdy tu knížku „Školu Kristovu“ daroval a že já se z ní ještě mnoho cvičit a učit musím, mně předpovídal, poněvadž se již na mne zase něco takového přibližovalo.

A tu se již na mne všelijací mně málo

neb nic přející přátelé veřejně vyskytovat začínali a aby mě z jejich služby vyhnali, o to se radili a smlouvali a mně mého živobytí mezi sebou nepřáli. Já pak porozumějíc tomu, že na mě mnozí šilnavě hledí, a mrzlivě sem svou povinnost konal, poněvadž mně od nich slíbené a dosti ničebné solarijům hůř než Laban Jakobovi na několikrát změnili a pokaždý umenšovali, až i také muziky a své muzické ničebné vejhránky za mů službu mně odkazovali a na muziky mě brát nechtěli. Vidouce pak já takovou od nich k sobě nelásku a svého stavu ničemnost (sic), přišlo mně na mysl, abych pak ale do loterie vsázet, že bych snad aspoň tak sobě, kdyby mně Fortuna sloužila, k lepšímu stavu a třeba i k svému vlastnímu příbytku pomoci mohl.

Příhoda s loterií. Umínil sem sobě vsadit do loterie. Vsadil sem jednou, po druhé, po koliké, a ono nic! Až sem sobě jedenkrát tyto numera oblíbil a že na ně vsadím, ustanovil, totiž 5, 25, 55. Až sem hned první noci o nich měl sen, že sem již na ně šel do loterie vsázet.

Sen IX. Zdálo se mně, že sem šel do loterie vsázet a sešel sem se s jistou pěknou paní, snad to byla paní Fortuna. Tu já jí po-

vidám, že strojím se do loterie ty již psané numera vsázet. Ona mně řekla, já bych na ty numera vsadil, že jistě vejdou a abych na ně vsadil osm s. groší, že vyhrám blízko dva tisíce. A já procetna ze sna, máje ohled na Písmo na slova Sirachova k. 34 v. 9, že snu nesluší věřiti: „Kdž snu věří, stín lapá,“ řekl sem. A potom vstana ráno šel sem do Bystřého (okres poličský v Čechách) a ty numera, o kterých se mně zdálo, zavrhl sem a vsadil sem na jiná. Ale ach! ty zavržené celé terno vešly a mé vsazené žádne. I což sem já ale myslil! Takové štěstí od samé paní Fortuny již naskytnuté samochtě sem pustil a Sirachovým Písmem se od mého štěstí zvrátil. Ale což platno jest, u Boha jest rada i rozumnost. — A tak nic z jiného předsevzetí a štěstí na ten čas s loterií nebylo.

R. 1792. Zdávalo se mně častokrát ve snách o hodinách, a to tak: buď sem je zvonit slyšel aneb někdy viděl; dýcky jich bylo jen toliko XI. Tento sen ukazuje po letech dále a dál.

R. 1792 dne 24. máje bylo na mě od jistých jejich starších před školní komisí rozličné a lesně žalováno. 2. Byl sem svrchu psaného dne z jejich helvetské služby od těch starších vypovězený a zavržený. 3. A potom

dáleji zpívat v modliteb domě se mně zapovědělo, kdežto sem to jejich shromáždění roku již napřed psaného na den sv. Trojice první začal a zase t. r. na den sv. Trojice poslední shromáždění vykonal a zouplna 10 let jim sloužil. 4. Tu jest bylo z mého neštěstí skoro ode všech radování a mne lživé tupení a hanění. 5. I také mne mnozí bít a pohlavkovat chtěli. 6. A aby se mnou z jejich osady žádný nic neměl ani nevyprávěl, zakazovali. 7. I také. nectných jsou mně nadávali. 8. A svým druhým vyházet mne z fary jejich rozkazovali. 9. A ledajaká babá a dost mizerné děti, i mnozí, které sem číst naučil, abysme se do horoucího pekla, kde se máme klidit, tak nám do očí mluvili. 10. U vrchního, nějakého Ebrharda mne obsoliji a myslím i podmastili. Ten kdykoli sem k němu oč přišel, dycky mně jen zmatených a vrtohlavých nadával.

Nějináč se mnou všichni zacházeli, jako by nebeští anjelé byli a já tam mezi nimi dáběl. Ó potvorníci potvorní i s vašim křesťanstvím a helvetstvím!

A to jest ta hlubina plná rozličného nekřesťanského šeredství, o kteréž se mně před tím ve snách zdálo.

I vidouce já svou ouzkoť, obrátil sem se

k jinší helv. církvi, myslíce sobě, že aspoň tam nějakého milosrdenství dojdú, ale ach! nikde nic. Notta: A tak o málo, že bych byl od nich, však ale toliko jmenem a ne skutkem sklouzl, jakž napřed v mém předcházejícím snu stojí.

I myslé sobě, že se mi snad nějaká taková služba natrefí, r. 1792 dne 23. prosince v muštr-shule v Ufinově u p. Ignáce Voráčka, školního učitele, svůj učitelský školní examen sem vystál a své atestací obdržel.

R. P. 1793 dne 5. ledna odstěhovali jsme se v čas největší zimy do obce Vitouchova Rožinského panství do Jiříka Soukala jeho pustého skoro bez oken kvartýru. Tam sme toliko s mou milou celou familií poněkud zůstávali, však ale nedlouho sme všickni byli Byli sme na ten čas:

Já Tomáš Juren, Terezie manželka. Ignác syn, Josef syn, Františka dcera.

Protož aspoň ten čas, mohl sem se z po-
žehnutí Božího, ze svých milých čitek potěšiti a zradovat a tento následující žalmový veršik CXXXVIII. v 3. zazpívat: Své dívky též uhlídáš vůkol svého stolu jako strůmky v jarní čas, když kvetou pospolu.

V ten čas sem několik helvetských církvi pruboval, abych se mezi ně zase čístat mohl,

ale nikde sem se těm svatým a neboli jakým lidem nelibil a nešikoval a zatím ani také hrubě sem o to nedbal, poněvadž sem špatně křesťanství mezi nima tu a jinde, jen toliko pouhé jméno křesťanství bez milosrdenství poznal.

A tak sem na samé pouhé milosrdenství Boží uspolehna, jakkoliv nedostatečné na horu očekávání, slitování Božího vešel a ten v předházejícím snu slyšený líbezný zpěv „Christe da nobis“ často opakoval. Žalm CXXI. 1.

A propůjčil mně milosrdný Pán Bůh tento celý rok 1793 po té již předešlé vichřici k odpočinutí a oddechnutí mému.

Až zase r. P. 1794 dne 1. ledna zas se mně k něčemu truchlému podobati začalo, když se mi zdálo, že sem byl na nějakém velikém mostě nad vodou a pode mnou ve vodě byla nějaká šeredná a mrzutá potvora atd.

Když r. P. 1794 dne 2. února šel sem se svým milým synáčkem Josefem k rychtářovi na Vítochově a on, tak velice na ledě upadl, že ani sám vstát nemohl, ihned potom dostal těžký, škodlivý kašel a mnoho nečel k smrti stonal.

Při tom také brzy roznemohla se na kašel má nejmilejší dceruška Františka a tak ty své rozmilé dítky spolu dlouho k smrti stonaly a

potom — dne 8. dubna umřela Františka a k své sestřičce do jednoho hrobu pochována jest. Potom 30. dubna usnul můj rozmilý synáček Josífek a v Veselím při svých sestřičkách pochován. — Kdežto sem já všechny ty své rozmilé dítky, jak sluší a patří, s valthornama pohřebním způsobem pochovat čal a místo jinšího kantora všechněm při pochování pohřební písně odzpíval.

I majice já ten čas ještě nejstaršího a nejprvnějšího mně milého syna Ignáce, kterýžto jest byl od Boha zdařilý syn. Pěkná a hrubá postava, v mravu a manýru dokonalý a mně jakožto otcí ve všem poslušný, a při tom hned od náтуры fundamentní muzikant obzvláštní a vejborný, totiž na cimbál, housle, basu, klarinet, pikolo, flautraver, walthorny, též i také něco clarwir učení, a také školní přýfunk odpravený, a své školní athestaci mající. A ten mně byl jako pravou mou rukou k mému obživení a ve všem všudy mě zastávání. Kdežto sme se spolu velmi milovali a říkaje, jako vlastní bratři dle postavy byli, a všudy sme spolu chodívali a aspoň se spolu těšovali, poněvadž mně všechny dítky jiné pomřeji. Ale ach! Bůh mého zarmouceného srdce potěš, dlouho-li mně aspoň s tím mým jediným synem mé potěšení trvalo.

Když zase r. P. 1796. dne 25. března, jmenovitě tu noc na Zvěstování P. Marie se mi zdálo (Sen XIV.), že mně dal někdo nějaký list a ten byl celý bílý, jak list tak litera — napsané bylo v něm toliko: Léta Páně w dole psaného — dne 22 —. A pod tím na tom listu tři pečeti bílé — a na prostřední byl vyryt Kristus Pán. — Ta pečeť počala se pohybovat a do mé pravé ruky podávat — a na mé ruce stát zůstala, a hned mně kdosi řekl, že ty tři pečeti vyznamenávají Otec, Syn a Duch svatý.

Tento sen na rok 1797. a na den 22. máje jako prstem ukázal, když mně mého milého syna Ignáce v ten rok a v ten den v městě Jihlavě právě v křížové pondělí na vojnu odvedli, kdežto sme my a můj syn samotné křížové pondělí měli, a potom jemu tam v Jihlavě na spůsob toho mně ve snu víceného listu takový kapitulantní a ujišťující se třma bílejšma pečeti list dali.

Průba. R. P. 1796. dne 12. června byla na mého syna Ignáce z Rožínského kanceláře, aby on se tam k vojně dostavil, nešťastná cedule poslána, on však ale, poněvadž jejich poddaný nebyl, do Musterschule očešl. I bylo roku toho od vrchnosti pánů a kněžů na francouzskou vojnu veliké všudy verbování, a ještě větší násilné brání.

Dále r. P. 1796. byli sme s mým synem Ignácem v městě Bystřici o jarmarce s našou muzikou u p. Ant. Rotkovského. I ponoukl satan majstrátu bystřického, chtěli mě vzít syna mého, ale on před tím pryč odešel.

I nemohl se nikterak upokojit: satan, nastrojil on sobě svého věrnějšího, totiž nějakého Josefa Vaňka, oberjagra Rožínského, kterýžto s jinšíma jeho holomky přišel nočně okolo 11 hodin na noc r. 1797. dne 2. března, chtěje mně na vojnu vzít syna mého. Však on doma nebyl, byl v tu chvíli u rychtáře, jakž se toho, že jej hledají dověděl, na panství Kunstadtské do osady Korouvice odešel.

Vidouc pak já v ten čas takovou svou a svého syna ouzkost, nevědouce jemu žádným způsobem jak pomoci, (při mně jemu bylo zůstávat pro zlé lidi nebezpečno a jiné, poněvadž všudy zle, bylo nejisto), i žádal sem kunstadtského p. vrchního za radu. A on mně dal radu, abych svého syna dal do školy do osady Dalečína. I dal sem, ale což platno bylo, poněvadž i tam jemu zůstat nejisto bylo.

A v tom se náhle strhla taková zlá a podvodná řeč, že již jest pokoj, a na to sem se já a můj syn nešťastně ubezpečil. Jistě nás pomátl ten čas z Božího dopuštění: duch bludu.

A při tom taky zaopatřit se se zlým při-

cházejícím, možné žádným způsobem nebylo. A tak on se zase při mně, ač dosti nesměle po domácky zdržovatí začal a doma zůstával. Ale ach, zlá příhoda a Boží průba!

Abych pak ani v této, od Boha na nás zasláné vichřici a průbě, této své zlé příhody neopominul, poznamenávám sobě: I vidouc pak hned při začátku mého syna nebezpečnosti — umínil sem sobě, abych já jeho pod ochranu Boží máma nehodnýmá modlitbama poručil, a za opatrování Boží Pána Boha žádal, jakož sem tak jakkoli nestatečně a nehodně činil. Ó Bože, rač mně ocpustit, nechlubím se s tím před velebností Tvou, ale abys oslaven byl i nedokonalostí mou nehodnou.

A kdyžkoli on můj syn na noc doma zůstával, dycky sem sám životně každého večera, když sme spat jít měli, dvěte pro svou důvěrnost zavítal, a při tom také za ochranu a opatrování Pána Boha prosil a žádal. Až potom jisté noci, totiž r. 1797. 17. máje majíce tak, jako jindy sem činíval, učinit, P. Boha za ochranu a opatrování prosit, toho sem za nedbal a neučinil, a ten a takový prostředek, jakkoli nedostatečný, sem opustil. Ale divného něco bylo, tak jako by se mně v té věci mé cosi na odpor postavilo.

A tu nenadále přišli sem od Rožinského

pána vyslaní jeho služebníci, a mně mého milého syna Ignáce z mých otcovských rukou neprávě vydřeli a jemu jeho ruce svázali a při tom jeho mateř nemilosrdně jeden z nich po dvakrát místo pošouchal. A na Rožínku jeho zavezli.

Ach my zarmoucení rodičové! Již jen toliko jednoho milého syna svého ze všech našich dítek sme měli, a i o tého nešťastně sme jedné hodiny přišli.

I prosili sme toho nemilost pána Rožinského, a to tak tuze, že manželka a mateř před ním i za ním, což ani neslušelo, po kolénách lezla a za syna prosila, ač nic platno nebylo.

Dále prosili sme tam skoro každého panského sloužícího, nic platno nebylo, ale vše nadarmo; neboť jestižet jest pak i satan proti sobě rozdělen: kterakž stálé království jeho? Luk. II. 18. A tak i oni proti sobě bejt nechtěli, aby stálo nemilosrdenství jejich.

A potom dne 21. máje právě v křížovou neděli ráno mého syna putama a řetězem na nohách spjatého do města Jihlavy vezli, a on sobě na té smutné cestě na svůj kárinet pískal.

A na druhý den totiž r. P. 1797. dne 22. máje v křížové pondělí o 10. hod. ráno v mé přítomnosti do vojenského stavu jej odvedli, a

mnou zarmouceným jeho otcem za mé jeho vychování pošouchali.

Ach, Bože, kdež jest milosrdenství! — S mým rozmilým synem Ignácem takto sem se žalostně řkouc rozžehnal: „Inu, můj rozmilý synáčku! Poněvadž mně tebe ukrutní nepřátelé z mých otcovských rukou nespravedlivě vyděli, protož tehdy já tebe poroučím a odevzdám pod ochranu a opatrování nejdobrotivějšího Otce nebeského: nechť On tebe svú svatú milostí řídí a opatruje na všech cestách tvých. Amen.“ A na to sme se ne bez veliké srdce bolesti od sebe rozešli. Ale, aie, ach tu se nám jednomu i druhému naše spolu láskou spojené a upřímné srdce na sta kusů roztrhnout a rozsypat mohlo. Žalim X.

(Str. 113—118 vytržena.) Pak následují sny XVIII. až XXXI. z r. 1799. o vichřici a bouři, jenž prý se dokonale vyjevili. r. 1802. dne 24. února, když syn Ignác po veliké bouři z vojny propouštěný jest přišel.

Sen XXXII. a XXXIII. o obnovení a malování nových hodin dal mně příčinu, abych skomponoval novou abecedu o novém rodu r. 1797.

Obsahuje výňatky z písma sv. ku př.: Alpha jest počátek všeho starého též i nového B 6 6. Bůh jest, jenž se tak jmenuje. počátkem

všech věcí sluje atd. Buď jméno Boží až na věky pochváleno, neboť jsem skrze ty všechny pomínutý léta vždy při dobrém a výborném zdraví až do tohoto 1799. roku zůstával, nyní však ale dne 6. srpna velmi nebezpečnou nemocí, totiž na bolest srdce, plic a jater navštiven sem. Dne 14. srpna dal sem sobě plicní žilou otevřít, a málo to prospělo, neboť jsem předce mých všech vnitřností bolest trpěl, a to až do měs. září, tak že mně má nemoc ulevila a jakoby zanechala.

Rok 1800. a má nebezpečná nemoc též nastala a trvala celým rokem tím. — Nyní se mně již můj věk na odpoledne obrátil. A tak ten rok odešel a zase nastal 1801. Kdežto se toho roku stal s Francouzi pokoj, a já sem se dne 1. července s mým synem Ignácem v městě Olomouci shledal, a on potom r. 1802. dne 25. února u večer propouštěný z vojny přišel.

R. P. 1803. dne 19. října šel jsem ve černím časem k nějakému lesu, a byl jsem zarmoucený na mysl, jak přes ten les přejdu, poněvadž tato cesta mně nehrubě známa byla. Když jsem do toho lesa vešel a jsem blízko sebe jakousi řeč neb temný hlas lidský slyšel, jako by tam lidé stáli neb sečeli, *) ale já

*) Podobně i náš výborný B. Smetana, když hluchnul, slyšival v lese flétnu.

jsem se neohlídl, ale sem mimo cesty přešel a šťastně jsem les přešel.

R. 1809. dne 17. ledna šel jsem z Olešnice z jarmarku a bylo velice zima, a já jsem ten den od rána až do večera pro zanedbalost (a peníze jsem měl) nic nejedl, a tam odtud jsem dokonale šel, abych se zahřival a on mne dohonil můj bratránek Vojtěch Juren, který též z Olešnice na saních jel a mě k sobě nasané vzal, a já jsem byl době od chůze zahřívý, tak že jsem na těch saních přenáramně vystydl, a když jsem z těch saní sešel, tak mě zima projala, až jsem co činit nevěděl: však ale jsem bídně až do Chudobína šel a odtud jsem již umdlívat začal, až přijda (sic) nad Chudobín do lesa, tam jsem jakési veliké ohnivé světlo jako kolo nad lesem viděl, a tu se mně začala paměť tratit. — Až mně manželka a můj syn Ignác retovali a za dobrou chvíli vzkřísili a k paměti přivedli.

(Diplomaticky věrně přepsáno se st. 151.)

Dále pak Magice pak ga mého mi lého Syna Ignáce pry sobě, kterýž zaupl na 7 Let to gest geden Týhoden mne od P. Boha k mému vlehčenj dan a z woganského S taru propuststýný gest byl, kdežto zase po znouwu na Francauzskou Wognu git, a nas zarmaucených

Rodičů opusťstýných zanechat musel to jitiz Dne 27. Vnora.

Kdežto jest před tím r. 1808 v letním času po všem císařství lidé k tomu jak sobobdného, tak i také v manželském stavu od vrchností nařizení byli, tak že se po městech a dědinách vojenskou execírkou učít musili, kdežto můj syn Ignác též také jinší lidi k tomu zřízené měl a je vyučil, a potom s nima na vojnu jít musel. A to takové vrchnostenské vojsko nikdy nám nevidané šaty neb kabáty dostalo a Landwer se jmenovalo a potom u Vídně a na jinších místech brozné patalie s Francouzama byly a veliká ztráta císařského lidu jest se stala a francouzský císař Bonapart je přemohl a Vídeň opanoval, totiž r. 1809. jakž i také m. Brno a po kraji Brněnském a Znojenském svůj lid rozložil a potom v podzimním čase pokoj s naším císařem učinil a císařovu dceru za svou manželku sobě vzal a svou první manželku propustil, a tak se také toho roku pokoj s Francouzem stal.

A mně pak ku konci t. r. 1809 dne 19. listop. P. Bůh těžkou nemocí navštívit jest ráčil, takže jsem ale dvě neděle velice těžce stonal a můj syn mě v první neděli adventní, totiž dne 3. prosince z vojny propuštěný přišel a mě v mé nejtěžší nemoci navštívil.

Zde končí rukopis. Že Tomáš Juren dlouhou ještě potom žil, o tom svědčí příspěk na str. 129 ke snu XXVII. (Na okraji písmem kurentním.) „Tento sen i také ten dlouhý a vysoký strom sem zase ve snu viděl totiž r. 1827 v noci na den 12. ledna, totiž viděl jsem ten a jakový strom ležet na zemi, tak jak jsem jej prvně byl viděl, a on se velice rozзелenal a já jsem u jeho samého vršku stál atd. A snad ten dlouhý a vysoký strom dlouhost mého věku znamená, poněvadž mne Pán Bůh z milosti dlouhým věkem obdařil.“

Na hřbitově ve Veselí^(*) až do nedávna prý spatřoval se pod třetí hrobový kámen našeho starého kantora; pomníček trvalejší zůstavil si uvedenými paměťmi.

Spisovatel a správce školy p. Jan Kozák upozornil mě, že p. nadučitel Josef Votava ve Vítochově u Pernštýna zná konečné osudy Tomáše i Ignáce Jurnů. K dotazu mému dostal jsem tuto laskavou odpověď, za níž upřímně děkuji, a přeji si, aby krajané Jurnovi čtením

^{*)} Jinde jsem zaslechl, že na hřbitově sulčkovském. Spis.

jeho paměti se potěšovali v nesnázích a starého písmáka v modlitbách svých vzpomínali.

„Tomáš Juren zemřel ve Vítochově ve svém domku čís. 14. toho roku, kdy poslední zápis ve své knize životopisní zaznamenal. (1827.) Knihu, již rače miji v rukou, měl jsem já a byla majetkem školy zdejší. Knihu tu přečetl jsem mnohokrát a znám takřka doslovný obsah její. Tomáš Juren měl jediného syna Ignáce, který po úmrtí otce svého zůstavil v otcovském domku ve Vítochově, živě se knihařstvím a hudbou. Zemřel svobodou roku asi 1840. Jest pohřben na hřbitově evangelickém ve Veselým, asi hočinu cesty od Vítochova. Otec Tomáš Juren jest pohřben tamtéž dle jeho výslovného přání pod třetí, kde konal první své kázání po udělení tole- rančního patentu. Třešně té již na hřbitově není, a tudíž se neví o místě, kde pozůstatky jeho odpočívají.

Ignác Juren měl se státi r. 1827 učitelem ve Vítochově, kde byla vystavěna nová škola. Nechtěje se však vzdáti svého náboženského přesvědčení, státi se katolíkem, místa jemu nabízeného nepřijal. Potomstvo po Ignáci Jurnovi žádné není. Oba požívali v celém okolí Vítochovském velkou úctu a vážnost pro své vzdě- lání na tehdejší dobu velké.“

Vývod Jurnů:

Matouš Juren Martin Juren
* 1692 † 1765

Pavel Martin Tomáš Josef Rozina
* 1720 † 1782 9./9. b. stranec Vojtěch Juren
oženil se 1745 žil ještě r. 1803.
1. Maryna Jadrná 2. manželka

Jan, Pavel I. Tomáš, kantor. Pavel II. Pavel III. Josef
* 1750 30./11.

† 1827
oženil se 1774 25./1.
Terezie Summová
z Nedvězíčka * 1754

Ignác Josef I. Františka I. Josef II. Františka II.
kantoravo- * 1781 * 1782 * 1785 * 1791
ják * 1776 † 17.. † 1787 † 1794 † 1794
30./7. v Mal.
Ubušíně
† asi 1840.

Jan Šimsa:

Za Vítězslavem Gardavským

V úterý 14. března 1978 zaplnili velkou síň brněnského krematoria rodinní příslušníci, příbuzní a přátelé Vítězslava Gardavského; dvěma přeplněnými autobusy přijeli z Prosetína, Brťoví a čtyř Dvorů jeho spolupracovníci ze zemědělského družstva. Gardavský zemřel ve spánku, v Prosetíně v noci ze 6. na 7. března.

Narodil se v Zábřehu roku 1923, studoval filosofii a němčinu na filosofické fakultě Karlovy university. V roce 1964 podal disertační práci o německém katolicismu, o tři roky později se habilitoval "studii ke konkrétní dialektice univerzalismu a partikularismu" Fenomén Německo, která vyšla týž rok knižně. Působil jako docent filosofie na Vojenské akademii Antoinína Zápotockého v Brně; již předtím působil v armádě a v KSČ jako lektor marxismu, filosofie a aktuálních společenských otázek.

Širší kulturní veřejnost zaujal v letech 1966 a 1967 články v Literárních novinách "Vědomí kořenů" a seriálem "Bůh není zcela mrtev". Již o kořenech evropského myšlení povstala diskuse, tím spíše pak vyvolal polemiky Gardavského pokus o živou interpretaci klasických křesťanských (a ~~ate~~ starozákonních) myslitelů a jeho poctivý zápas o přístup moderně a imanentně myslícího člověka ke všem pokladům hebrejského, křesťanského a evropského myšlení.

Intenzivně se obíral biblickými postavami starozákonními; aby pronikl do původních textů. studoval hebrejštinu a "časové" hebrejské sloveso. Tímto směrem též vedl dramatický pokus o ztvárnění zápasu biblického Jákoba o vyvolení. Hra "Já, Jákob", prosycená biblickými motivy a choreograficky vyšperkovaná dobovými motivy izraelských kultů, měla premiéru v Brně 7. dubna 1968.

Patřil k průkopníkům dialogu marxismu s křesťanstvím, byl spoluautorem návrhu nového vztahu strany k věřících straníkům i ostatním občanům; navazoval u nás i v cizině podnětné kontakty s křesťanskými mysliteli. Zvláštní ohlas měl "dialog na export" při turné s Juliem Tominem a dvěma protestantskými theology po Spojených státech na podzim 1968.

Soubor "Bůh není zcela mrtev" vyšel knižně v důkladně zpracované podobě s podnětnými kapitolami "Sebereflexe teismu" a "Sebereflexe ateismu", jimž předcházelo "Vědomí kořen" a z Literár-

ních novin již známé portréty "klasiků": Vyvolení a subjektivita - Jákob; Člověk a zázrak - Ježíš; Vášeň a smrt - Augustin; Intelekt a víra - Tomáš; Matematické a lidské nekonečno - Pascal. Kniha byla též několikrát přeložena, největší ohlas měl překlad německý - v Kaiserově nakladatelství vyšel v krátké době třikrát. V roce 1969 vydal Gardavský úvahu "Naděje ze skepse", která byla rovněž přeložena do němčiny.

Gardavského literární pozůstalost je nejspíše velice bohatá. Před šesti sedmi lety se jednalo o uvedení hry se zpěvy o Františku z Assisi (a Kláře) a o přednes biblických monologů. Zabýval se intenzivně prorokem Jeremiášem, kniha o něm zůstala v rukopise.

Myslitelsky vycházel Vítězslav Gardavský z marxismu - přesvědčený, že marxismus má a může se stát nejen nástrojem k přeměně světa, ale i filosofií k přesnému a pravdivému vidění a výkladu světa. Chtěl prokázat, že i Marxem orientovaný myslitel a umělec má přístup ke všemu kulturnímu a duchovnímu bohatství Evropy, že mu nemusí být odepřen ani duchovní prožitek věřícího člověka, včetně zkušenosti hříchu, odpuštění, znovuzrození, vybolení jen proto, že nepřijímá metafyziku, s níž jsou náboženské prožitky tradičně svazovány. Navíc ho zaujaly - vedle Pascala a Tomáše - i málo známí předrenesanční či předreformační mystikové, zabýval se otázkou, zda tu vývoj evropského myšlení neminul určitou šanci k hlubší reflexi člověka a poznání světa, když se vydal po jednostranné cestě objektivizujícího a nakonec konstruktivistického myšlení.

Poslední léta filosofa a spisovatele - a též dobře utajeného malíře - nebyla jednoduchá. Po zbavení docentury a vyřazení z armády se postupně uzavíral do mikrosvěta rodiny, v osobní izolaci vedl rozhovor jen s postavami minulosti, rezignoval na dialog se živými. Proto se mu též nedařilo navázat hlubší rozhovor s venkovskými lidmi, třebaže si ho vážili a přijali mezi sebe. Jako myslitel a umělec jim zůstal skoro neznámý. Šikanování, stressy a morální dilemata spojené s výslechy, to vše uspíšilo jeho odchod.

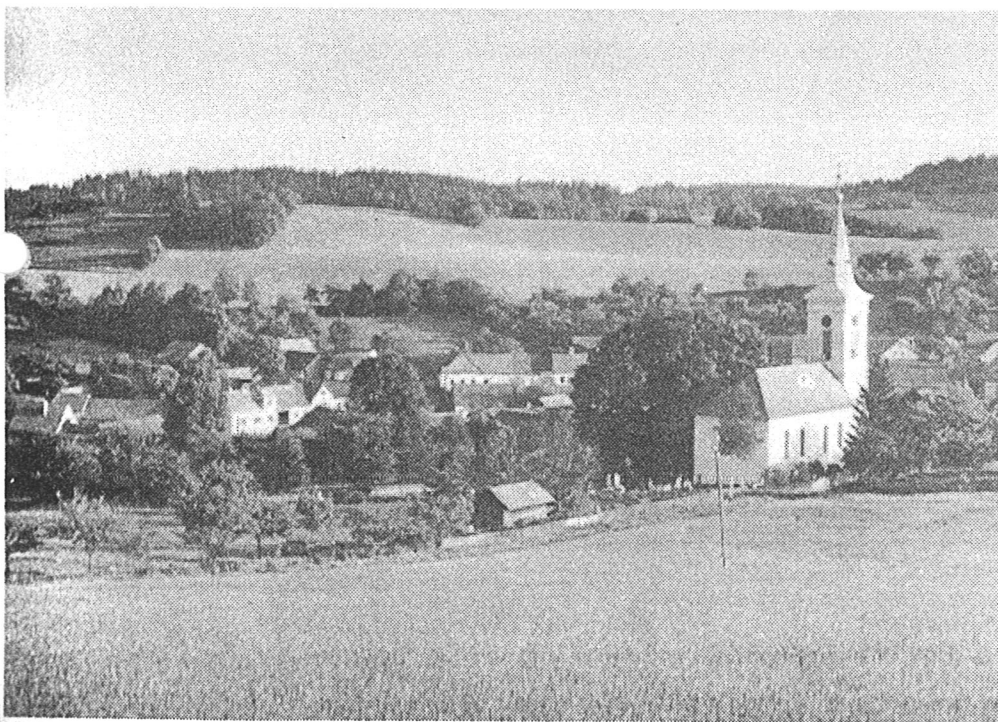
Studie, hry, básně i písně, které tu po něm zůstaly, představují inspirující pramen ke studiu počátků dialogu mezi marxismem a křesťanstvím v šedesátých letech. Gardavský byl přesvědčen, že oba směry mají společnou budoucnost, vykročí-li jejich zastánci k této budoucnosti prakticky i teoreticky, duchovně i v umělecké tvorbě.

Brno, 31.3.1978

Vířa a Prosetín

Psal se 9. květen 1964. V malé vesnici Prosetíně to byl den neobyčejně teplý. Na nunci sahala rtuť teploměru na třicítku. Dopoledne obec tradičně oslavila Den osvobození. Souběžně se však mezi občany šířila „novinka“. U Štěpánků se objevil neznámý manželský pár. Jde prý o Brňáky, zájemce o letní byt.

Po obědě prošel záhadný pár v našem doprovodu vesnicí směrem na Brťoví. Cílem se stal kout u staré vápenky, místo s bohatým rozhledem na prosetínské okolí. Několik zalesněných horizontů, zříceniny hradu Zubštejna, krajina táhnoucí se k Novému Městu, Jimramovu a Tišnovu, pole, střídající se s lesy a malými remízky, to vše tvořilo panorama, které uchvacovalo a také „lapalo“. V těchto tenatech uvízli oba Gardavští. Vše dovršil nález několika krásně modelovaných smrřů na travnatých mezích. Bylo rozhodnuto!

Prosetín

Když se práce daří aneb filosof a řemeslo.

Šťastná chvílka (snímek z poloviny sedmdesátých let).

Na zpáteční cestě jsme navštívili „horní“ Procházkovy. (Název „horní“ byl nezbytný, neboť domů obývaných občany stejného jména jsme napočítali v Prosetíně 11 z celkových 81 popisných čísel). Byli jsme srdečně uvítáni a zavedeni na druhou stranu bytu, ve které samostatné schodiště ústilo v předsálí bývalé hospody. Prostorná místnost se stala tento den druhým domovem Gardavských. Vítá si plácl s majitelem a všichni jsme se radovali. Nikdo tehdy ještě netušil, o čem všem se rozhodlo. Zapůsobila krása přírody, ticho a klid, kterými Prosetín přímo hýřil a řada dalších zvláštností obce.

Prosetín patřil do roku 1949 do okresu Boskovice. Po reorganizaci státní správy se dostal nejprve do okresu Bystřice nad Pernštejnem, později Žďár nad Sázavou, kam patří dodnes. Vždy šlo o tzv. okrajovou obec. I ve středověku ležel na hranicích panství pánů z Kunštátu a Pernštejna, kteří si jej dokonce několikrát vyměnili. Tato poloha nebyla a není dodnes šťastná. Na hraniční obec se často zapomíná.

Prosetín je typická obec Českomoravské vysočiny. Okolní vrchy dosahují téměř 600 metrů nad mořem. Drtivá část občanů nacházela a dosud nachází svou obživu v zemědělství. Kdysi byly hlavními plodinami jen brambory a len. Pole byla vždy plná kamení a jejich úrodnost nebyla nikdy zvláštní. Největším bohatstvím se pro obec staly lesy.

Prosetínské lesy uchvacují především svou hloubkou a tichem. Vstoupíš-li na jejich půdu, můžeš se zde pohybovat celé hodiny, nenarazíš na žádný konec této krásy a k uším ti nedolehne i sebemenší pazvuk civilizace. Místa připomínající prales plný trouchnivějších padlých velikánů střídají nízké porosty neproniknutelného houští a paseky plné lesních plodů. Často zcela nečekaně vystoupíš z hustého lesa na palouk, žhavený sluncem a pokrytý nefalšovaným hustým mechem. Krátce poté se

před tebou otevře obrovská masa studeného kamení. Jednou je to nakupení bludných balvanů, podruhé monolitní skalní útes. Máš pocit, že nikde na světě bys nenašel tolik kamene na jednom místě.

Jde o les tichý, ale ne mrtvý. Lesem probíhají četné pramenky, které nezřídka začínají průzračnou studánkou. Vyprahlá místa jsou střídána močály, u kterých naleznete nesčíslné množství stop, nejčastěji od divočáků. Málokdy se střetnete s živým tvorem, ale máte neustále pocit, že jste někým z houští nebo mlází pozorován a hlídán. Na každém kroku je zde napadána fantazie návštěvníka a sváděna k nezvyklým pocitům.

V části nazývané Sklasko se nalézají rozsáhlé palouky obklopené lesem, který dodnes vyvolává řadu dohadů. Pozorné oči dovedou zde rozeznat skladbu políček a mezí, které jakoby navazovaly od středu palouku na dříve zde postavené domky. Typickým stromem je zde třešeň, která není pouhou pláňkou, ale také není šlechtěchrupkou. Její plody jsou však chutné a ještě moje babička je dávala do koláčů. Celému tomuto prostranství se říká Hanebnice. Podle ústně tradovaných pověstí byla zde založena obec nejzarytějšími nevěrci, aby se zde daleko od všech cest a pánů mohli nerušeně oddávat své víře. Hanebnice Víťu provokovala:

Hanebnice

*Uprostřed lesa náhle slunná tiš,
houšť kopřiv, maliní a brslenů,
blín, trnky, pelyněk až k ramenům,
ne, palouk ne, snad hřbitov spíš.
A ani hřbitov. Neboť tam se spí
tak čistounce pod thují zelenou
a s hrdličkou a svící zlomenou
a z živých smutků je tam ještě kříž.
Roh zašlé stodoly a kozí chlív,
kus stezky k zasutému pramenu,
už ani trám, pár zdivočelých slív.
Kdo tu žil? Nesejde na jménu,
když vítr vane smrčím jako dřív,
dyž z lidí zbyla trocha kamenů.*

Velkou roli v životě Prosetína sehrálo náboženství. Obec se plně ztotožnila s evangelickou vírou. Česko-bratrské vyznání si udrželi občané i v době pobělohorské inkvizice. Tajně se zde skrývaly náboženské knížky, v hlubokých skalnatých lesích se scházeli věřící na náboženské obřady. Vesnického kostela se zmocnili katolíci. Po vydání tolerančního patentu si občané postavili svůj vlastní, evangelický. Katolický kostel se udržel, ale sloužil a i dnes slouží téměř výlučně pro občany okolních obcí (Čtyři Dvory, Brťoví, Louka). Katolické obklíčení a silná náboženská vyhraněnost bránily tomu, aby mladí lidé nacházeli své životní partnery mimo obec. V Prosetíně vznikl vysoký stupeň rodové spřízněnosti, který prohluboval sousedské principy vzájemné podpory a pomoci.

Všechny tyto aspekty Víťovi silně imponovaly. V začátcích jeho prosetínské éry byly také velkou výhodou při získávání jakékoliv pracovní pomoci. Za krátkou dobu se sídlo Gardavských změnilo v útulné prostředí. Vtipným rozmístěním nábytku se vytvořily tři samostatné kouty — pro vaření, pro spaní a ještě zůstalo místo pro „konference“.

Víťa se brzy začal rozhlížet po okolí. Prvním jeho typem se staly Hrachovce. Šlo o osadu vzdálenou od Čtyř Dvorů asi 1,5 km, od Prosetína 2,5 km. Tvořily ji dva obytné domy a jedna polorozbořenina. Obklopena hustými lesy upoutávala zvláštním kouzlem odlehleho světa. Skýtala možnost úniku od lidí. Současně by si vyžadovala dlouhé nákupní cesty, život bez elektřiny a v zimě . . . Pro silné muže prostředí lákavé, pro slabé ženy život plný obav a strachu. Víťa propadl několik měsíců vášnivě touze. Důkazem se staly jeho verše:

*Na Hrachovci
kam auta nemohou
tam srny chodí pít
svůj tramín ledový
uprostřed tuhých trav
jdí postůj usedni
a počkej den a rok
v té trávě zarosteš
a bude z tebe
vřes*

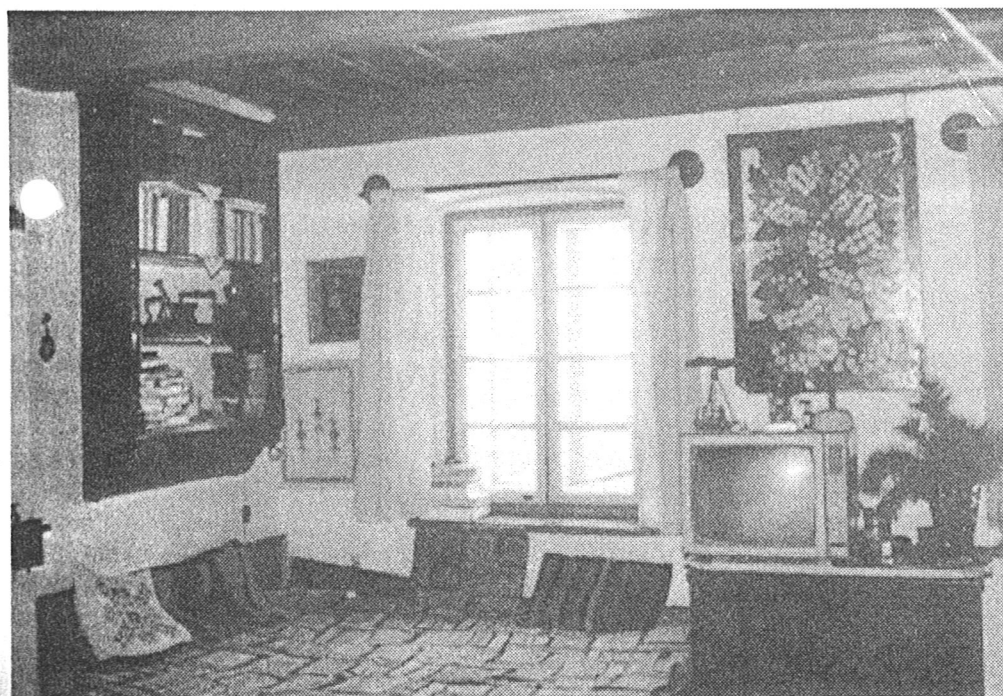
Úvahy podobného druhu zakončila však možnost zakoupit chaloupku č. 56 přímo v Prosetíně. Šlo o objekt poměrně rozlehlý s přílehlou zahrádkou vpředu a zahradou za domem. Bylo rozhodnuto! I přes očekávané značné náklady na stavební úpravy došlo ke koupi objektu. Gardavského rodina se změnila z letňáků na chalupáře. Výhodou pro ně bylo, že mohli zahájit rekonstrukční práce a nadále bydlet u Procházků.

Začala doslova nová etapa Víťova života. Z ryzího intelektuála vznikl i praktický člověk, který začal pronikat do různých řemesel. Velkou jeho výhodou bylo, že manželka Jindra pocházela ze zahradnictví a vášnivě, i na profesionální úrovni se doslova zahryzla do zahrady. Podařilo se jí vytvořit dílo, které nemělo v obci konkurenci. Na nevelkém pozemku brzy nechybělo nic. Od zeleniny, jahod, malín, ovocných stromků až po kouzelné zákoutí jehličnanů — to vše vábilo domorodce ke zvědavým návštěvám. Víťa se mohl plně soustředit na interiér chalupy. Obrovskou jeho devizou bylo, že našel spolupracovníka ve svém sousedovi, který nechyběl při žádné stavební operaci. Pod jeho vedením začal Víťa vynikat zejména v zednických pracích. Velkou pozornost upoutaly jeho omítky, které se vyznačovaly hladkým až sklovitým povrchem. V obci vznikla dokonce diskuse o vhodnosti a účelnosti tak hladkých ploch.

U Víti nešlo však jen o změny v pracovní oblasti. Začala se ztrácet dříve značná odtrženost od prostého života. Práce na chalupě jej začala přibližovat lidem. Z počátku budování své chalupy se často objevoval u nás a okamžitě jsem vždy zjistil, co má za lubem. Přicházel s nesmělou prosbou, zda nemám ten či onen předmět, či nástroj. Po záporné odpovědi tajemně zmlkl a chvíli vyčkával, až mne donutil k odpovědi na němu otázku, že se půjdu zeptat, zda žádanou věc nemá někdo ve vesnici. I tato jeho nesmělost se postupně ztrácela a po jisté době jsem zjišťoval, že Víťa má s řadou občanů mé rodné obce bližší vztahy než já. Rekonstrukce chalup si mezi námi vynutila zajímavou dělbou práce. Víťa se stal uznávaným zednickým mistrem a mně byla svěřována práce s dřevem. Proto ještě i dnes mi řada stěn a koutů mé chalupy připomíná Víťu.

Dva pohledy do interiéru — pracovna a místo k odpočinku.

Celé toto počáteční období nebylo snadné. Začaly nás pohlcovat pracovní úkoly. Z našeho prosetínského života se začaly vytrácet vycházky do lesů, bohaté úlovky hřibů, výlety do okolí a zejména večery u hořícího ohně s rožněm. Rožeň byl naší rodinnou tradicí, kterou Gardavští rádi převzali. Nešlo jen o labužnictví, ale chvíle s neopakovatelnou atmosférou. Byl v ní rys tajemnosti doutnajících uhlíků, sentimentalita tichého zpěvu, střídaného vášnivou polemikou, špetka vzpomínkové nostalgie a zejména hřejivý pocit přátelství.

Do Prosetína se tehdy jezdilo jen na víkend. Situace se trochu zlepšila, jakmile naše rodiny přesedlaly ze skútru na osobní automobily. I když Prosetín již vstupoval do Víťova života, stále se pohyboval spíše na jeho okraji. Šlo o kulminaci bouřlivé doby šedesátých let, kterou jsme naplnili svou angažovaností v tzv. pražském jaru. Prostřednictvím Prosetína jsme regenerovali své nervové soustavy, krajně namáhané složitostí doby a rychlým spádem událostí. Tato doba nás pohlcovala, krátila naše společné chvíle, aby nás nakonec v Prosetíně svedla, ovšem již za zcela jiných okolností.

Od května 1970 nám byl zakázán vstup na pracoviště a na sedm měsíců jsme se ocitli bez zaměstnání. Tuto dobu jsme oba využili maximálně k pobytu v Prosetíně a k dokončení řady stavebních úprav našich chalup. Poprvé se pro nás otevřely dlouhé večery, ve kterých jsme při šálku kávy bez přítomnosti ostatních rodinných příslušníků rozvinuli své památné diskuse se silným polemickým pozadím. Teprve tehdy jsme zjišťovali, jak rozdílné naše životní osudy nás různě ztvárnily, v čem všem se lišíme a kde se k sobě blížíme. Jedna z prvních tehdejších výměn se soustředila na otázku, zda pokračovat ve vědecké práci. Zde nebylo mezi námi rozdílů, naopak jsme dospěli k vzácné shodě. Její podstata spočívala ve zdůvodnění nutnosti další naší práce, mj. ze dvou základních důvodů:

a) nenechat se společensky degradovat a udržet si tuto práci jako nezbytnou potřebu a podmínku existence,

b) nedat našim likvidátorům ani postargument k jakémoliv oprávněnosti našeho vyřazení z vysoké školy.

Diskusi jsme tehdy dovedli do roviny, co každý z nás hodlá konkrétně dělat. Jako historik jsem upozornil na hrozbu, že jakmile dokončím práci, ke které mám prostudované archívy, nebudu moci dál pokračovat. Dostalo se mi strohé odpovědi: „Musí Ti stačit papír a tužka. Když nebudeš schopen pokračovat v oblasti historie, můžeš zkusit historické romány.“ Šlo o radu, která se jako červík zavrtala do mé paměti.

Největší spor se nám v diskusích často vracel. Šlo o pojetí přátelství. Víť se jednoho večera vytáhl s myšlenkou, že skutečné přátelství nemusí být podmíněno osobním stykem a skuteční přátelé se nemusí léta ani spatřit. I když bylo obtížné proti vzneseným názorům polemizovat, přesto jsem to učinil. Prožívali jsme právě období, ve kterém začínalo naše vydědění z dosavadní společnosti. Řada dřívějších přátel se nám začala z existenčních důvodů vyhýbat, opustili jsme svá pracoviště a tím se zpřetrhala síť našich dosavadních vztahů, byl rozbit i nejbližší okruh těch, kteří s námi sdíleli společný osud vyděděnců. Za všech těchto okolností se mi nezdálo možné nerespektovat jistou hranici, za kterou není možné již ustupovat. Věděli jsme, že vstupujeme do nejtěžšího období našeho života, ve kterém nebude snadné dokonce jen přežít. Ale za jakou cenu? Víťovo stanovisko se mi zdálo příliš defenzivní. Dnes již nejsem schopen reprodukovat všechny argumenty obou stran, ale vím přesně, jak celá naše polemika skončila. Víťa naše odlišná stanoviska ocenil jako adekvátní našim povahám a niternému založení, ocenil je obě za správná a prakticky mne vyzval k přijetí remizy jako konečného výsledku naší polemiky.

S podzimem roku 1970 našich diskusí ubývalo, neboť se stupňovala naše vázanost na Brno. Zde jsme oba bloudili městem a hledali práci. Všechny naděje se postupně hroutily a stanuli jsme tváří v tvář hrůzné představě, že jediné s lopatou v ruce . . . Nakonec jsme považovali za velký úspěch nástup do maringotek u Geotestu. Po několika měsících se nám začal Prosetín vzdalovat. Dlouhé dny v maringotce jsme střídali s letným pobytem v rodinách a na Prosetín se nám nedostávalo času a někdy ani mysli. Pokud jsme se zde střetli, Vítů mne začal překvapovat dotazy, jak děláme to či ono, jak řešíme dělbu práce apod. Budil dojem, že o práci hodně přemýšlí a hledá v ní co nejdokonalejší systém. Brzy jsem však pochopil, že se hluboce mýlím. V řadě otázek jsem poznal, že problémy, které Vítů předkládá, sám neznám a překážky, o kterých hovoří, svědčí o zcela jiných vztazích, které panují v jeho maringotce. Nevěděl jsem si rady a začal jsem jeho kladené otázky zlehčovat. Jednou jsem zašel tak daleko, že jsem odmítl další diskusi s poukazem, že se nenechám vmanipulovat pouze do uvažování kolem maringotky a čerpání a spatřuji v tom hrozbu degenerace našeho myšlení. Nedočkal jsem se odpovědi — jen lehce zkrivené tváře a hluchého výrazu očí. Musím přiznat, že tehdy nastalo období, kdy se Vítů přestal svěřovat a já měl také sám co dělat se sebou. Byla to doba, kdy nám pracovníci státní bezpečnosti několikrát pohrozili totální nesvobodou. Byla to doba, která jediná v našem vztahu spíše fandila Vítově teorii přátelství, které nemusí být naplňováno osobním stykem.

Na zápraží prosetínské chalupy.

Jednoho dne mne zaskočila Vítůva otázka, zda bych mu nepomohl najít nové zaměstnání. Neznalý všech okolností jsem jej začal přesvědčovat, že bych to v našem postavení nedoporučoval a naivně tvrdil, že maringotka je pro nás „optimálním“ azylem. U Vítů to bylo vše již zcela opačné. Pracovní náplň, život jen s lesní

a polní zvěří, týdny dřiny nebo hluboké samoty, to vše se dostávalo do nedýchatelné polohy vlivem stále se zostřujících vztahů s partnerem. Jeho nespolehlivost, časté alkoholické výstřelky vyvolávaly spory, které se časem staly nesnesitelné. Vedly i k výměně vyčítavých dopisů. Slepovat již nebylo co.

Nakonec se vynořila jediná alternativa spojená s Prosetínem. Jednoho dne se v Brně objevili předsedové JZD Prosetín a JZD Rovečné, pánové Procházka a Elis. Zasedli s námi za stůl hotelu Slovan, u kterého se dojednal nástup Víti do nové pracovní funkce. Její vymezení znělo — nákupčí pro obě družstva a skladník pro JZD Prosetín. Víťa se stal první osobou, která se začala systematicky starat o nákup všech nástrojů a materiálu a v Prosetíně začala zavádět pořádek v evidenci a distribuci — budovat sklad. I když mnou zmítaly velké pochybnosti, nebylo jiné cesty. Setkání ve Slovanu skončilo úspěšně. Naštěstí se Víťova práce brzy upřesnila. Rovečné odpadlo a zůstala jen funkce nákupčího a skladníka v JZD Prosetín.

Měl jsem řadu příležitostí pozorovat Víťu v „akci“. Překvapivě rychle se aklimatizoval. Zpočátku kladl důraz na funkci nákupčího. Jeho služební Škoda 1203 mu umožňovala chvíle osobní svobody a nezávislosti. Šlo o trasy do různých koutů Moravy, objevování přírodních krás a občas o služební cestu sladěnou s osobním zájmem. Dodnes se mi vybavuje louka pod Zlatkovem u uranových dolů v Rožince a den, kdy Víťovo auto vytrasovalo v kypré trávě hluboké koleje až k mé maringotce. Byl jsem tehdy mile překvapen, že se Víťa odvážil sjet ze své služební trasy do Bystřice a v pracovní době přijel na přátelskou besedu. Jako naschvál ztratili jsme hodně času při loučení. Louka byla ve svahu, autu prokluzovala kola a vůz se jen se štěstím dostal na silnici.

Pracovní náplň se však stále více přesouvala na funkci skladníka, což nebylo pro Víťu tak atraktivní. Přesto nalezení práce v JZD Prosetín považuji za tehdejších okolností za relativně výhodnou alternativu. Současně tím nechci zdaleka zakrývat řadu negativních momentů. Bylo jich dost.

Víťa si několikrát postěžoval, že někteří družstevníci mu dávají ostentativně najevo, že není zemědělský odborník a nezná ani příslušné zemědělské názvy. Aby tento nedostatek napravil, vrhl se do četby různých příruček a ve stejné době chtěl vyrovnat svůj handicap v místním nářečí. Prosetínská mluva obsahuje velký počet slovních obrátů, které není snadné vždy pochopit. Víťa začal tyto výrazy sepisovat a brzy jich měl pěknou řádku. Pro ilustraci jen některé: oni se chcou — oni se milují, kočka jako pes — krásná žena, chytli se za jazyk — dali se do hovoru, zajíc — králík, jabka — brambory apod. Drtivá většina družstevníků se však chovala k Víťovi korektně a projevovala k jeho osobě dokonce jistou úctu. Svou úlohu zde sehrály již vědecké tituly, schopnost psát knihy, básně, malovat obrazy apod. Typickým rysem Prosetína je dokonalá informační služba, před kterou se neutají sebemenší životní detail a chalupáři z Brna jsou předmětem její hlavní pozornosti.

Neméně hluboká změna nastala v systému Víťova osobního života. Sám ji charakterizoval slovy: Z chalupáře jsem se stal chalupníkem. Místo víkendových výletů do Prosetína se tato obec stala jeho trvalým bydlištěm. Jen na neděli směřoval do Brna za rodinou. Zda šlo o změnu, kterou Víťa uvítal, nebo která byla pro něj prospěšná, na tyto otázky si ještě i dnes s odstupem času nedovolím dát jednoznačnou odpověď.

Jedno je však nesporné. Víťa se v Prosetíně poměrně rychle zabydlel. Družstevní jídelna mu vytvářela základ stravy a chalupa pro jednotlivce poskytovala komfortní bydlení. Víťa se oprostil maximálně od ztrátových časů a rozmáchl se k neuvěřitelné

bohatému životu. Jeho prosetínská léta 1974—78 lze jen ztěží věrohodně vykreslit. Každé moje slovo bude tuto dobu zjednodušovat a pouze typizovat. Jestliže však nebyla zachycena autenticky, není k její rekonstrukci jiné cesty.

Přesto, že si zaměstnání kladlo značné fyzické nároky, Vít'a se často po pracovní době věnoval výstavbě své chalupy. Brzy jsem však zjistil, že práce na chalupě není hlavní náplní jeho volného času. Nejprve se musím zmínit o malování. Začalo to jakoby nevinně. Nejprve se ozdobila stará truhla, čelo pohovky a pak řada dalších vhodných prostor. Dříve opomíjený koníček dostal zelenou. Nevím přesně, kolik obrazů v této době Vít'a namaloval. Našel jsem jen některé v několika prosetínských domácnostech. Jsem šťasten, že dvě čty: „Prosetín v pravěku“ a „Okolí“ zdobí moji chalupu. Svůj talent Vít'a propůjčil i družstvu a na žádost jeho předsedy ozdobil svými nápady a kresbami některé vývěsky a tabule družstva.

Časově asi nejnáročnější se stala vědecká práce. Teprve v těchto letech jsem měl možnost proniknout do „kuchyně“ a poznat tajemství autora. Nikdy jsem netrpěl p...ňováním svých schopností, ale přátelství s Vít'ou nebylo vždy příjemné. Často mi vycházely tyto rovnice — ztrnulost: tvořivost myšlení, těžkopádnost: lehkost pera, lopotnost: snadnost práce apod. Své výhody měla naše odborná specializace. Historik byl schopen upozornit filozofa na různé dějinné souvislosti a filozof měl opět neomezenou možnost historika provokovat, aby se neomezoval jen na pozitivistickou skladbu historických faktů.

Vít'a dokončoval v Prosetíně své životní dílo. Jeho podstatu tvořilo kritické zhodnocení všech základních filozofických směrů od nejstarších dob. Byl veden snahou dopídit se, zda ten či onen filozofický proud byl motivován a měl sloužit člověku nebo násilí a moci. Stal jsem se dychtivým čtenářem, pečlivě se připravujícím na pravidelné schůzky naplněné vzájemnou polemikou. Nikdy nezapomenu na drtivou kritiku svého prvního pokusu o historický román „Domů se nevrátili“. Vít'a měl nečasto se vyskytující vlastnost trpělivě vyslechnout i sebemenší nápad a podnět ke své práci.

Prosetínská léta se tak stala vrcholem našeho přátelství, které sblížovalo i naše rodiny. Vít'a často zasedl i k našemu jídelnímu stolu. V roce 1976 syn Zdeněk dostal dovolenku z vojny v době předvánoční, my jsme se přizpůsobili, odjeli do Prosetína a Štědrý den se konal o několik dní dříve, ale s Vít'ou. Další vánoce měly opět jinou podobu. Vít'a nám obstaral nákup v Olešnici. Našli jsme jej s přiloženým lístkem:

...arl

Maso v lednici
zima v seknici
prachy stačily
žádný nezbyly
(svíčka 80,—
játro 36,—
vepřo 34,—

150,—)

o vánocích lidu
Štěpánkovému
přeju klidu
snh a zimu
V.

Chvilé, které s jistou mírou tajuplnosti uznával za nejoblíbenější, věnoval sepisování. Při této příležitosti uvedu jen několik suchých čísel. V našem rodinném držení se nacházejí tři Víťovy básnické sbírky. Všechny zapadají do prosetínského období. První „Vrchovatě“ obsahuje dvanáct básní a Víťa náš výtisk doprovodil tímto textem: Příteli Zdeňkovi k (50.) AŤ ŤO JDE POMALU! Prosetín 17. července 1976 — podpis. Druhá s názvem „Hanni“ je datována k vánocům 1976. Nejobsažnější s názvem „Přibližně tečna“ má podtitul Prosetín 1974—77. Na 77 stránkách obsahuje 52 básní.

Nemohu tvrdit, že jde o komplexní rozsah Víťovy tvorby z těchto let. Doufám; že nebudu kritizován za to, že se znovu a znovu obdivuji nejen uvedenému tvorbě, ale i tomu, jak si Víťa dovedl ve venkovských poměrech poradit se zhotovením, úpravou a vydáním sbírek. Jelikož se necítím jakkoliv kvalifikován, nemohu se vyjádřit k jejich básnické hodnotě. K obsahu básní se ještě však vrátím, prakticky až na konec této stati. Na tomto místě si dovoluji celkovou náplň Víťova života v Prosetíně vtělit do pojmů — zaměstnání, práce na chalupě, malování, spisovatelství a filozofie. Nejde však o kategorické a vyčerpávající tvrzení. Přesněji řečeno — je to můj obraz o náplni Víťova života. Nevylučuji, že se zde vyskytovaly další jeho rozměry, které mi zůstaly utajeny.

Nyní k závěrečné a snad i nejdůležitější otázce: Jaký byl Víťův vnitřní život? Nabízí se snadná a jednoznačná odpověď — bohatý a nesmírně rozvětvený a nikdo by s ní nemohl polemizovat. Je však zřejmé, že tato oblast nebude již nikdy plně ozřejmena. Považuji to i za správné. Každý člověk má právo na vlastní niterný život i na jeho utajení. Přesto jsem se rozhodl k odvážnému kroku. Chci vyslat jen jediný paprsek, který sice nic nevysvětlí, ale snad jen trochu naznačí některé souvislosti. Doufám, že se vyvaruji jakýchkoliv dohadů a spekulací. Mojí metodou bude jen skladba některých, dnes již historických údajů bez jakékoliv jejich interpretace.

Nejprve malá informace o Víťových básních. Každý, kdo si přečte tři uvedené sbírky, nemůže nebyť překvapen jejich vnitřní vazbou a vzájemnou protikladností. V básních se odráží i Víťův vnitřní život, stavy pohody, vnitřního napětí, nejistoty apod. Mne jako historika a přítele zaujala jistá časová posloupnost, která do básní vstupuje, mění jejich podobu a celkový charakter. Bez jakéhokoliv komentáře si dovoluji čtenáři těchto řádků předestřít tento sled. Sbíрка „Vrchovatě“, která zapadá do let 1974—76, je soustředěna na postižení hlavních zvláštností prosetínského kraje. Jinými slovy — lze v ní spatřovat jistý druh oslavy krás tohoto koutu Českomoravské vysočiny. Dokumentují to i názvy jednotlivých částí: „Kostelík v Korouhvi“, „Kunštátská letní“, věnovaná L. Kunderovi, „Podzim na Svatce“, „Menhry na Roseči“, „Zima na Sulkovci“ apod. Do tohoto okruhu patří již výše uvedené básně „Hanebnice“ a „Na Hrachovci“. Ne náhodou Víťa sbírku zarámoval básní „Návrat“:

*Viděl jsem New York z výše mrakodrapů
i sanfranciský Golden Gate,
v Londýně koupil jsem si mapu
na starém pergamentu jako glejt*

*do bájných zámoří, jak po okapu
jsem náměsíčný bloudil Paříží
a v Norimberku sotva chápu,
proč Siegeliny nejsou v arkýři —*

— kus krásy nesmírné. A taky šmejdi.
Vy krajino na modrém talíři,
vy chalupy a půdy plné křápů,
vy rybníky a mlýny s koly čápů,
vy vrchy se srnci a s malíři,
jsem doma. A ty, větre, jak chceš věj.

Jestliže sbírka „Vrchovatě“ je doslova ódou na přírodní krásy a osoba básníka zde ustupuje do pozadí, pak v souboru „Přibližně tečna“ je tomu naopak. Jeho náplň by se dala nazvat rozjímáním ve verších. Vnímavá duše básníka zde reaguje na vše, co je kolem, nebo co do ní proniká. Jak jsem již uvedl, jde o 52 básní. I když nelze přesně označit kteroukoliv za začátek, přesto si dovoluji tvrdit, že zhruba od poloviny, od básní č. 27—30 začíná jejich odlišné ladění. Dříve ojedinělé náměty se množí a . . . Ve čtenáři sílí pocit, že zde muselo k něčemu dojít. Nikdo se však nedozví, zda autor prožil velké životní zklamání, zda jej nepotkala tragická událost, co se skutečně stalo. Dosti už nápovědi! Ať mluví verše:

Proměna tužeb

Ve dvaceti
jsem hledal spásu
A byl to jen strach
z náhodné smrti

Ve čtyřiceti
jsem hledal nesmrtelnost
A byl to jen strach
z prázdného žití

Dnes
co hopkem stárnu
toužím být
krásně zapomenut

Míra odolnosti

Do moře odteče
skrývaný pláč
Tak mělký je člověk
Ale smrt
vydrží každý

Futurum exactum

. . . Smrt
je vyňata z času
Vždycky
přichází včas

Lidský úděl

Ten svět
sí nezvolil
ale
byl na něm rád
vždy napůl šťasten
nešťasten zpola

*Všechno co dostal
odevzdal zas*

*Žil krátce
jak hmyz*

*Předlouhé dějiny
přenesl
nevěda jak*

Psal se 6. březen 1978. Po celodenním marném běhání a jednání seděli jsme v našem brněnském bytě a nebylo nám do řeči. Pochmurnou náladu přerušil Vítův „Jedu!“ „Proč? Sám ses prozradil, že sis vzal volno i na zítřek. Co budeš v Prosetíně dělat? Zůstaň s námi!“ Jako vždy byl neoblomný. Najednou vstal a mířil ke dveřím. Ještě rychlé stisky rukou a byl pryč. Kdyby mi tehdy někdo řekl, že jsem měl v dlaních Vítovu ruku naposledy, nevím, jak bych reagoval. A ono to tak skutečně bylo.

Jsem člověk, kterému slzy snadno vtrhnou do tváře. Za dva dni, po zprávě o Vítově smrti, mé tváře zůstaly suché. Snad rána byla tak náhlá a hluboká, že tělo nemělo sílu, aby slzy ze sebe vypudilo. Snad sehrála svou roli i nenávist ke všem, kteří si tehdy přiložili polínko. Dodnes se však naplňují slova našeho rodinného epitaforu:

*Ted' z každé naší práce
radosti bude půl
dál budeš sedat tiše
v chalupě za náš stůl.*

Zdeněk Štěpánek

Své stanovisko vyjadřuje B. Nebojsa /Jak to bylo s partyzány, Brno, 1998/ větou : *Partyzánské hnutí na našem území určitě nijak neovlivnilo průběh války. /s.7/ Dále dodává : Jen zbytečně přivedli do neštěstí naše obyvatelstvo. /s.77/ S tím ruku v ruce jde běžné : Už tehdy jsme byli jen hříčkou v ruce velmoci. /s.8/ A vrostřeno : Často však byli řadoví bojovníci jen loutkami v ruce politických šibrů z Maskvy i Londýna. /s.7/ Závěr může být jen jeden. Český odboj neměl smysl. Grňovi, Svatoňovi, Serinkovi, těm, jež autor uznale bere na milost, šlo totiž o to, abychom nebyli loutkami. V rozvíjení partyzánského boje smysl viděli. Zaštitovat se jimi při výše uvedeném stanovisku, je licoměrné.*

A dále : *Vždyť i ty sovětské výsadky k nám začaly přicházet v době, kdy byl osud Německa zpečetěn. /s.78/ Protože je řeč o říjnu 1944, mohli bychom se zeptat, proč tedy Američané zoufale bránili Bastogne za německé ofensivy v Ardenách. Na straně 24 se ironicky mluví o českých hrdinech ke dni 7.května 1945. Troufl by si to autor říci před pomníčky na pražských ulicích ? Jistě, byli hrdinové po 9.květnu, avšak práce historika je právě ve snaze o co nejpřesnější rozlišování.*

To však chybí při líčení akcí v květnových dnech. *Zbytečně vyhasly mnohé životy. Z přemíry nadšení, z bojového odhodlání opět minut po dvanácté i z pouhé zvědavosti. /s.59/. Nepochybně. Nebojsa však uvádí tři mládence z Písečného, kteří byli zastřeleni, když se šli podívat ke stojícímu německému autu /s.59/ a smlčí, že ono auto stálo proto, že jej 1.5. dalečínská místní partyzánská skupina zneškodnila a ukořistila kulomet, tři samopaly, pušky a munici. Takže byly také bojové akce. O tom se už z knihy nedovíme. O destrukcích na železnicích píše : *Byly uskutečněny v posledních dvou měsících války a pro naši osvobozenou vlast přinesly více škody než pro prchající Němce. /s.24/ V oněch dvou měsících se vedla bitva o Vídeň a o Brno. Výbušninou z březnového shozu u Věstínka Jermakovci mj. vyhodili do povětří most u Jihlavy v okamžiku, kdy tudy projížděl vlak s 350 vojáků.**

Nebojsa napořád se kryje slůvkem *často*, v převážné většině, protože však se již nezabývá tím, co bylo méně často a v převážné menšině, nutno jeho odsudky brát jako paušální. Vypočítává počty parašutistů vyslaných z Londýna, kolik z nich se dožilo osvobození, jejich ztráty vyvažuje významem atentátu na Heydricha. Na něm se však podílelo jen pět parašutistů rojů Antropoid a Silver A. Nepatřili v autorově logice ostatní také ke zbytečným obětem ?

Dlouhá je řada uváděných faktů o násilnostech, chtivosti, nekázní, chybách, nezdařech partyzánů. Opakovaně se citují výpovědi o tom, jak partyzáni *drancovali* /s.38/. Nic o tom, kde jim lidé dávali dobrovolně, ani, kde je odkázali od dveří. Polopravda je nejběžnější formou lži. Marně se autor tváří jako kritik nepravostí, zločinů. Nerozsuzuje. Bije prostě na jednu stranu.

Karel Kosík v jedné své úvaze z šedesátých let mluví o hranici mezi hrdinou a vrahem. Tuto hranici překročil partyzán Štefan Kaňka. Nebojsa však o ní nic neví. Vraždy tohoto muže vypočítává jedním dechem s účastí na boji. Rozhořču je se nad tím, že partyzán *si počíhal na protivníka a bez varování ho zastřelil. /s.81/ Zřejmě pro zvýšení efektu samotnému Kaňkovi přičítá i to, co bylo rozhodnutím jeho velitele Labuňského. Tyršovci pobili dvě skupiny Vlasovců, které se k nim chtěly na poslední chvíli přidat. Nebojsovi v jeho kupení partyzánských zločinů jedna z těchto skupin unikla,*

stejně jako Kaňkovo zavraždění hochy z Hlásnice, který ji přivedl.

Nepřesností bude více. Píše o Hvškovi : *Přišel na Vysočinu už počátkem roku 1942 a ukrýval se na Odranci, v Kuklíku a v Pusté Rybné. Koncem dubna 1944 přišel do Prosetína k evargelickému faráři a pak přes příbuzné k Dvořákům. .. Po Hvškově zatčení musil odejít do ilegality Eduard Soška./s.72/ Skutečnost : Hvška přišel do Prosetína 30.10.1941, odkud k Novotným ve Veselí, k Matějů na Kutinách, jimž doporučil, aby podporovali Serinka. Soška odešel do ilegality v souvislosti s odhalením Ryšánka.*

Ke svérázným představám, že odbojáři měli nepřítelů před útokem varovat, patří další : německá 6.pancéřová divize měla 100 000 mužů /s.65/, velitelem maďarského protiletadlového pluku byl generálmajor /s.56/. Věta : *Koutník kryl střelbou z lehkého kulometu své druhy /s.72/, neprozrazuje pouze, že autor neví, že u střelce z kulometu je podavač. Tím byl totiž Jaromír Mrkos. Komunistu vedle demokrata. Nebojsa nechce přiznat boj za svobodu prvním, stejně jako Ťopek to činil případě druhého.*

Historickou skutečností je, že československý odboj při všem napětí zůstal jednotný. Snahy jeho o vyústění v komunistickou diktaturu se během války neprosadily. Zůstal bojem za svobodné Československo. Nelze o něm mluvit a zamlčovat podíl jedněch nebo druhých. Je pravda, že Tůma-Pich *připravoval půdu pro poválečný nástup komunistů. /s.23/ Škoda, že si Nebojsa nedal práci a nepřinesl konkrétní doklady v tomto směru. Nelze však na to redukovat partyzánské hnutí vůbec.*

Znevažováním odboje je také nehistorické směřování činnosti odbojářů s jejich úlohou v období stalinského teroru, buď jako jeho nositelů nebo jeho obětí. I když šlo o tytéž aktéry, byla to další historie, po únorovém zvratu, po prosazení stalinského *zostřování třídního boje*. Vydávat to bez dalšího za automatický důsledek odboje je nehoráznost. Úkolem historika je právě rozlišování různých směrů a míry jejich uplatnění v jednotlivých etapách.

Vzpomínám, s jakým odporem v šedesátých letech mluvil občan z Míchova o Ťopkově knize. Jak je v ní zostuzen někdo takový jako farář Kadlec z Telecího. Nebojsa řekne o tomto odbojářovi právě jenom to, že vydal Serinkovi rozkaz, aby zastřelil manžele Hartmanovy. Neuvede důvod, jímž bylo prozrazení Svatoňova úkrytu. Serinek ve vzpomínkách cituje, co mu řekla B.Hartmanová v únoru 1945 : *Páni v civilu, Češi, jí řekli heslo a jméno Franta Doubek, kde je, že mu nesou peníze, potřebují s ním nutně mluvit. Ona zapírala, že neví o něm nic, a tu oni, že tady máte jeho podpis, ukázali jí jeho lístek učiteli Hegerovi z Luže .. Jak to viděla, tak řekla, kde jsou. Ťopek haněl buržoasní odboj, Nebojsa komunisty, v případě Otakara Kadlece se shodli.*

Nakonec o tragedii v Hříšti a ve Velkém Meziříčí. Autor uvádí všechny okolnosti svědčící pro starostu a pro vrchního Mečíře. To by bylo v pořádku, pokud by čtenář byl rovněž v plné šíři seznámen s důvody svědčícími proti nim a se zvážením jedněch i druhých. Dopadlo to takto : *Za celou tragedii bylo především podezřelé chování obou důstojníků, násobené navíc asketickým zjevem generálovým a přílišná sdílnost. /s.13/ O partyzánské odvetě pak čteme : Zase zemřeli nevinní, což nelze omluvit sebelepšími pohnutkami./s.15/ A následuje výčet četníků, kteří s odbojem spolupracovali, když v daném případě je řeč, o těch, kteří mu zasadili vážnou ránu. Při tom právě autor svým výkladem, že obětí se stali i četníci, kteří nestříleli, ale v kritické chvíli se scházeli na partičku karet/s.14/, odráží právě onu mentalitu, jež vystřílení stanice zdůvodňuje. Zastřelení dvou*

odbojářů bylo málo pro odřeknutí partičky s vrahy.

Ve Velkém Meziříčí měl velitel komanda, jež postřílelo členy národního výboru, *pravomoc trestat smrtí zastřelením na místě. /s.66/ Ústupový prostor byl pacifikován trestným oddílem, tak se prostě dělala válka./s.70/*

Knížka Bořivoje Nebojsy je obhajobou pasivních, odmítajících pomoc pronásledovaným, ustrašených, kolaborantů, zrádců, hitlerovců.

Historik Robert Kvaček nedávno řekl : *To, co si Češi nechají z vlastních řad o sobě, o svaji povaze, o svých dějinách, o své jsoucnosti líbit, to by si asi jiný národ od svých politiků a publicistů líbit nenechal. Se stálou potřebnou analysou sebe sama nemají ty invektivy nic společného. /Mosty.16.5.2000/*

Jaromír Procházka

9. 7.2000

Místní knihovna Proseřín
592 64 Proseřín č. 34